

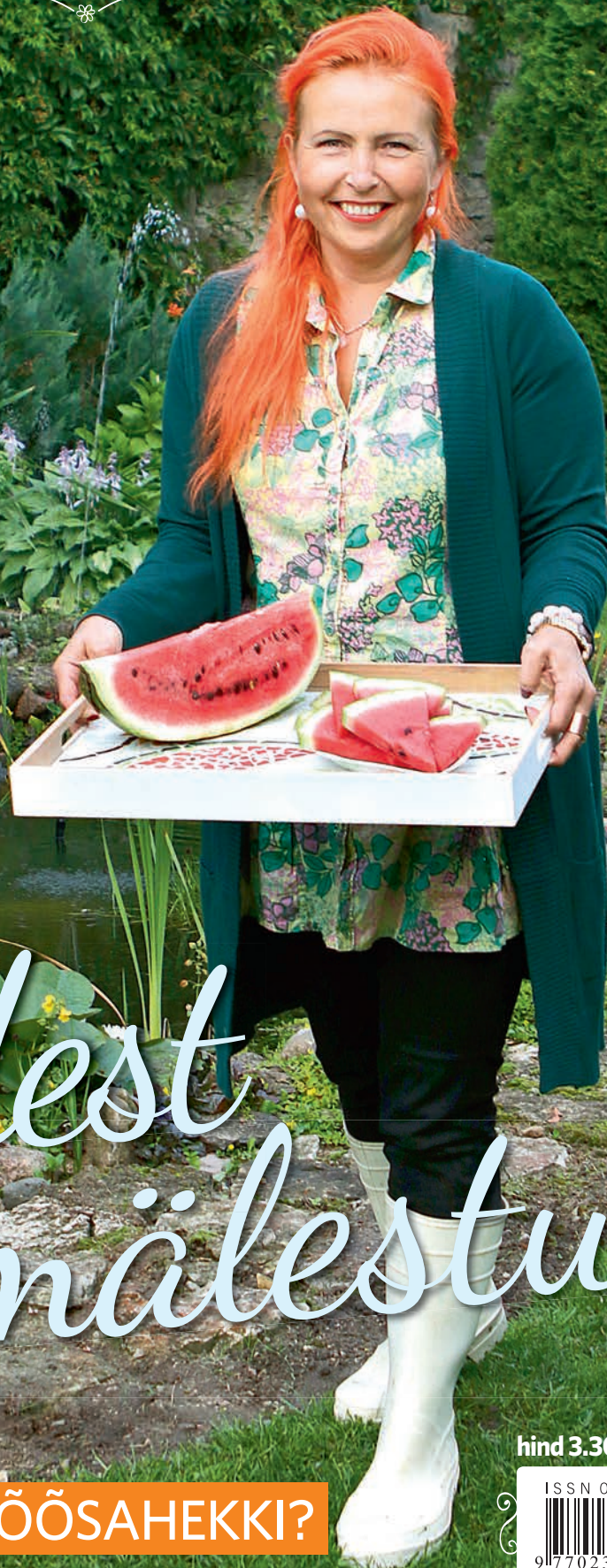
MAAKODU

ABILINE KODUS, ASJATUNDJA AIAS! • SEPTEMBER 2015

Uued maitseed
ürdipeenral

KAHJURID
AIAMULLAS

Järvekaldal
astangulised
aiavaated

*Kildudest
suvemälestus*

KUIDAS RAJADA LEHTPÕÕSAHEKKI?

hind 3.30 €

ISSN 0235-6899

9 770235 689028

Lõpuks ometi tõestatud
viis saavutada tervislik
kehakaal...

ja tagada pikem ja õnnelikum elu¹

UUS Hill's™ Science Plan™ Perfect Weight

Hill'si tõestatud toitumislahendus mõjub ainulaadselt:

Aitab saavutada
optimaalset
kehakaalu

Lihtne viis aidata
kaalu kaduda

Läbimurdeline segu
looduslikest
koostisosadest

Maitsev kana ja looduslikud koostisosad segus
Perfect Weight hoiab lemmikloomade
täiskõhutunnet ja rahulolu.

30

SEPTEMBER 2015

KODU

- 6 Kodu uhkete ratsude naabruses
- 16 Mosaiigiga kandik hoiab suve meeles
- 20 Ahtme lastesõime hiilgus ja unustus
- 22 Maatalu mahlavabrik
- 26 Nikerdusest nägusa disainini
- 28 Aasta küla leiti Saaremaalt

AED

- 30 Järvekalda astangulised aiavaated
- 38 Lehtpõõsahekk istutage sügisel
- 40 Nägemiseni, rohelus
- 46 Uudsed lõhnad ja maitsed ürdipeenral
- 52 Aiamulla tervis: kahjurid
- 56 Suur sipelgas ja tilluke maja

ELULAAD

- 60 3354 kilomeetrit põhja ja tagasi
- 64 Kaua tehtud kaunikene
- 70 (Kuke)seenele!
- 74 Retseptivõistluse hõrgud road
- 76 Kuidas kaitsta oravaid?
- 78 Mängime tee tuttavaks
- 80 Septembri üritused
- 82 Ristsõna

76

40

16

64

Unistagem julgelt!

Kätte on jõudnud suviste hetkede ja andide nautimise aeg. Keldririulitele tuleb kindlasti veel mahutada seene-, õuna, pihlaka- ja peedihoidised. Kohe-kohe vahetub aastaag ning vihmase ja jaheda suve saab rõõmuga ära saata. Paljudel seisab ees kooliaeg.

Sügise või kooli alguse puhuks on kenal päeval tore aeda katta laud värvirõõmsate seene-, kõrvitsa või peediroogadega ning kõlistada kokku klaase koduse õunamahlagaga. Toidud ja nõud saate aeda viia oma kätega kaunistatud kandikul. Juhi- sed, milline mahlapress õunamahla tegemiseks valida, kuidas mosaiigiga kandikut teha või seeneroogi valmistada, oleme käesoleva ajakirja kaante vahele kogunud. Et õnnetusi vältida, tuleks enne kooliteele saatmist lastega tee läbi mängida – meie lasteleheküljelt leiata selleks puhuks mängulaua-idee. Sarnase saate koduski valmis joonistada, võttes aluseks oma teed või tänavad. Aed annab tubasteks tegemisteks aina rohkem aega.

Tasub teha suvest kokkuvõtteid ning uusi plaane soojendamata hakata. Piparmündi- või melissiteed nautides on mõnus suviste peenarde, kaunistate õite või ürituste fotosid sorteerida, ilusaid hetki meenutada. Paljud Maakoduga Soomes käinud inimesed kinnitasid, et nemad said sealsetest kaunistest kodudest ja aedadest inspiratsiooni oma kodusteks tegemiseks. Kiideti vanade tarbeasjade julget, nutikat ja järgimisväärsust taaskasutust. Soomes nähtud aedadest, kodudest ja vahvatest ideedest kirjutame Maakodu järgmistes numbrites. Mitu reisikaaslast, kes jagasid meie ajakirjale oma muljeid, vaimustusid põhjanaabrite rahulikkusest töösse suhtumisel ning sihikindlusest unistuste poole pürgimisel.

See tasub eesmärgiks võtta meil kõigil!

Uue aastaaja saabudes on hea hoogu anda uutele reisisihtidele, vajaduse korral liituda mõne põneva koolituse või käsitöökursusega. Aia muutmiseks unistuste aiaks saab algust teha juba sügisel.

Julget pealehakkamist!

Kristel Kirss

Maakodu tegevtoimetaja

Roosikavalerid 2015

Maakodul on traditsioon tänada ajakirja kauaaegseid kaasautoreid ja töötajaid Rosmakori roositalu peremehe Mart Ojasalu aretatud 'Maakodu' roosiga. Sel aastal kingime roosiistikud EMÜ taimekaitse osakonna teadurile ja taimekaitse rubriigi autorile Eha Kruusile, alati abivalmile ja hea sulega kaasautorile Aivi Parijõgile ning meie kauaaegsele aiatoimetajale Kaja Kurele. Palju õnne roosikavaleridele ja suur tänu Rosmakori roosiaiale!

MAAKODU

Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaana Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee
Keeletoimetajad Ene Leivak, Heli Saar 661 3311
Korrektor Merike Järvelpp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga

Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja Ekspress Meedia AS
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

Maakodu.ee
Sinuga toas ja õues!

PUDRUSPETS VERSATSI

Kvaliteedi saladus igas köögis

Eesti esimene seemnetega hommikupuder on külluslik assortii toitvate kaera-, odra- ja rukkihelveste, kasulike kõrvitsa-, lina- ja päevalilleseemnete ning nisukliidega. Hellita end parima pudruelamusega!

Kodu uhkete ratsude naabruses

Tekst Kristel Kirss
Fotod Sven Arbet

Liis Ira ja Mihkel Kangur sättisid oma perele elamise hobuste koplisse. Kodu, mis sai 20 meetrit pikk ja kuus meetrit lai, kerkis põlispuude naabrusesse ning on nüüd tänu asukohale niisuguse moega, nagu oleks seal alati seisnud.

Pere kodu sünnilugu saab alguse Padise tallist, mille Liis ja Mihkel koos sõpradega 13 aastat tagasi ostsid. Esialgu elati talli ehitatud väikeses korteris, millest nüüdseks on saanud tallikontor ja puhkeruum. Väike pind pani noored suurelt ehk päris oma majast unistama.

Krunti valiti talli ümbritsevas hobuste koplis. Liisile meeldis kopliturgake, mis asus tallist umbes 180 meetri kaugusel ning millel kasvasid põlispuud. Nüüd on neil valmis armas ühekordne puitelamu, kus koos linalakkadest laste Otto ja Anniga elatakse. Suurte puude all asuv uus maja moodustab koos puudega terviku, mis jätab mulje, justkui oleks see hoone seal alati olnud.

Liis avab koduukse hoiatades: “Maja puhul arvestage palun kohe sellega, et teinud on selle naine. Võib-olla tunduvad teile mõned asjad pisut vinklist väljas.”

Lävepakult ettevaatlikult tuppa astudes ei paista esialgu midagi kummalist ega ehmatavat. Sissekäik on maja keskel ning sellest punktist ühele ja teisele poole vaadates jäävad silma pika maja eri tiibades asuvad otsaaknad. Üks neist näib kuuluvat magamistoale, teises tiivas on avar elutoa aken. Koridori mahuvad garderob, arvutiturk ning vannitoe uks.

Kõik näeb välja kodune ja helge. Perenaise varasemast hoiatusest hinge pugunud kahtlus asendub uudishimuga.

Umbes seitse aastat tagasi ei olnud sellel maatil veel mingit ehitist. Olid vaid unistused, ja needki Liisi peas, kes vaatas hulgaliselt läbi internetilehekülgi, et leida kodu ehitamiseks inspiratsiooni. Sellisel otsimise hetkel sattus ta ühe Rootsi arhitektibüroo kodulehele, kus olid ära toodud toreda maja põhiplaanid. Nähtu meeldis talle, “Rootsis näeb selliseid hooneid sageli kauni lahe kaldal ning nendest avaneb vaade merele,” märgib Liis.

Tootedisainerist sai ehitaja

Kuigi merevaadet koplust kuidagi ei paista, läks unistuse täitmiseks. Maja ehitamiseks oli Liisil vanavanemate maja müügist saadud raha. “Pärast

vanaema surma oli selge, et kumbki tema lapselastest Viljandisse elama ei koli. Ehkki vanavanemate kätega ehitatud maja müüa oli kurb ja raske, aitas selle otsuseni jõuda plaan saadud summa eest oma kodu ehitusele hoog sisse anda. Nüüd võib öelda, et kunagi maja ehitusse pandud esivanemate energia materialiseerus uues kohas uuel kujul,” räägib Liis.

Oli üsna selge, et eelarve ei võimalda võtmed-kätte-projekti ega suures mahus ehitajate kaasamist. Raske südamega müüs Liis ära oma tolle-aegse võistlushobuse, müügist saadi ehituseks väike lisafinantseering.

Ehitusfirma abiga sai maja n-ö karp-kinni-tasemeni – katus peal, aknad ja uksed ees ning eluks

Uhkete võistlushobuste ja tõutäkkudega sinasõber Liis oma võimsa Presidendiga.

Lugemisingike koridoris.

Vannituba ootab vanni. Caparoli lasuuvärvidega seinad annavad põnevaid värvivarjundeid.

Anni toas on väärikas eas ja uuesti korda tehtud vana raudvoodi ning hobustega tapeet.

vajalikud elekter, vesi ja kanalisatsioon olemas. Mitme ehitustööga tuli pereemal endal jätkata.

“Mul ei olnud põhjalikke teadmisi, oli vaid tahtmine ja lootus, et kõik läheb hästi. Kõik lähedased andsid nõu, aga keegi mu perest ei olnud varem nullist majaehitust alustanud. Jah, see ehitamise aeg oli päris stressirohke,” tunnistab ta. Tegelikult on Liis lõpetanud Eesti Kunstiakadeemia, mitte ehituskooli. Ta on tootedisainer. “Ülikoolist oli palju kasu! Kohe kui sain oma esimese hea töökoha ja palga, võisime talli osta. Nii lõppes mu tootedisaineri karjäär,” naerab ta.

Maja ehitamine algab teadagi vundamendist. Selle töö usaldas Liis oskajatele. Küll aga oli kavandamisel juurdlemist rohkem, kui ta oleks osanud ette kujutada. “Lintvundamendi jaoks oli meie pinnas liiga savine. Selle saamiseks pidanuks majaaluse pinna täitma killustikuga, kuhu seda läinuks nii palju, et pool ehitusraha oleks ära kulutatud,” meenutab ta. “Valisin postvundamenti, kuigi kahtlesin selles. Imelik oli mõelda, et maja seisab postidel. Aga asja uurides selgus, et tegelikult postvundament sobib ühekorruselisele puitmajale tõesti hästi.”

Ehitamiseks soodsamaid võimalusi otsides avastas ta, et märksa odavam on osta palke ning nendest ise saekaatris laud ja prussid teha lasta, kui et osta neid ehituspoest.

Kokkuhoiule vaatamata jäi majakarbi juures veel mõni töö ka tegemata. Võõras silm seda kohe ei märkagi. Näiteks ei ole majal veel välisvoodrit. Liis pani paika tiheda roovituse. Selle ilmestamiseks töötles ta puitu Caparoli puitu vanutava ainega.

“Kui muidu tõmbub puit niiske ilmastikuga halliks paari aastaga, siis sellega saab õige tooni paari nädalaga,” seletab Liis. “Tegelikult on see ajutine lahendus nüüd juba seitse aastat maja seinu kaunistanud. Maja peab siiski hästi sooja. Panin soojustust seintesse 20 cm paksuselt, laes ja põrandas on 30 cm. Meie pere jaoks on seda piisavalt!”

Tulevikus on Liisil plaan maja siiski laudvoodriga katta.

Kuidas üks naine seda kõike ikkagi oskab? “Olin väiksenäpa palju kõrvalt vaadanud, kuidas isa ja vanaisad ehitasid. Naelad ja haamer olid mulle juba sellest ajast tuttavad. Ülikoolis sai makettide ja mööbli tegemisel kasutatud tööpinke ja

tööriistu,” meenutab tragi naine. “Üks töö, mis mulle ehitamise juures aga üldse ei meeldinud ja mille jaoks ma pärast mõningast katsetamist professionaalid palkasin, oli lagede pahteldamine ja värvimine – kael jäi kangeks.”

Siseviimistlustööd jätkusid väikeste etappide kaupa ning võimaluste tekkides. Kodu kujundamine kestab nüüdki veel.

Hobustest ei saa üle ega ümber

Õnnelikul kombel õnnestus Liisil hiljem oma kunagi raske südamega müüdud hobune Soomest tagasi osta. Just sellest märast sündis oma tallis varss, kellest on nüüd saanud Liisi kõige armsam, tori tõugu võistlushobune President.

Nagu arvata võib, tiirleb kogu pere elu hobuste ümber. Nii perenaine kui peremees on iga päev seotud nende eest hoolitsemise ja treenimisega. Pereisa on hommiku varavalgest hiliste õhtutundideni hobuste juures. “Ta on areustöös tohutult pühendunud ja maailma tasemel!” kiidab Liis kaasat. “Lausa nii pühendunud, et see võimaldas enamiku otsuseid selle maja ehitamisel mul endal teha ja ka enamiku ideede teostamisel kätt harjutada. Ma olen üsna jäärpäine ja

Wall of Fame ehk mälestusseinal ripuvad vanaema neiu põlvfoto ning temale kuulunud arvelaud ja vanaisa antiikne baromeeter. Suli naudib diivanil oma lemmikvaadet.

Mängumaja ehitas Liis koos lastega. Majas on tuumi piisavalt – naabritudruk Marianna, Anni ja Otto ööbivad selles meelsasti.

tahan oma ideed kõik läbi katsetada – õnneks on mul olnud see võimalik, sest Mihkel ei ole eriline seksuja.”

Kuigi ülikoolis just tootedisaini õppinud, on Liis hobustega seoses enda jaoks avastanud ka graafilise disaini ning tegeleb hobuste treenimise ja tallitööde kõrvalt tõuhobuste pildistamisega ning vastava erialaga seotud trükiste kujundamisega. Talle on uus valdkond sedavõrd põnev, et tahab sellel alal end rohkem harida.

Loomulikult on ka Otto ja Anni suured loomasõbrad, kuigi kohustust hobustega iga päev tegelda neil ei lasu. “Nii hullud hobusefännid nad ei ole kui mina omal ajal, aga nad mõlemad ratsutavad,” märgib ema.

Nende pere kõige elavamad – kaks Jack Russelli terjerit Suli ja Shiro, kes saadavad perenaist ja lapsi kõikjal – on hobustest vägagi huvitatud. Kui koerad tuppa tulevad, hüppavad nad hooga diivani pehmele seljatoele. Pehmel diivanipadjal kõhutava koera pilk, rääkimata väikesest rindkerest ja esikäppadest, on keskendunud akna taga rohtu söövatele suksudele, kuid nende tagumised käpad lesivad seljatoel lõdvalt nagu sinna unustatud sokipaar.

Liis lausub muu hulgas, et paljudel ratsutajatel on Jack Russelli terjerid. Teinekord, kui ratsutamise tegelevad sõbrad külla tulevad, siblivad hoovis koguni viis röömsat ja energilist Jack Russelli. Samas on Suli ja Shiro juba teadlikud, kui

Raskest kivikamakast toidukauss, mida koerad ei jaksa õue vedada.

ohtlikud võivad olla hobused. Mõlemad koerad on oma õppetunnid saanud – ühel koonuasendit nutrite ja poltidega korrigeeritud, teine lausa mitu ööd kliinikus kriitilises seisus veetnud. Liis ütleb, et üks koer õppis oma kogemusest ja hoiab hobusest eemale, teine on aga endiselt üleannetu, teda peab alati manitsema.

Mõlemad koerad on aktiivsed tegutsejad. Näiteks tirisid nad alataasa oma toidukaussid toast välja õuemurule, tihti juhtus sedagi, et märkamata jäänud kausist sai autoga üle sõidetud või muruniidukiga üle lastud. Nüüd seda enam teha ei saa. Saaremaal mererannas jalutades leidis Liis õnsa paekivikamaka, mida vaadates tärkas tal idee, et see sobiks hästi koertele. Nüüd püsib uus toidunõu köögipõrandal kindlalt paigas. “Nii on ka paljude teiste esemetega selles majas – ma ei torma asju ostma, mulle ei meeldi tarbida. Tavaliselt tulevad lahendused ja asjad kuidagi ise minuni. Võin vahel kannatlikult mitu aastat oodata, enne kui saan sellise mööblitüki või muu vajaliku eseme, millest olen unistanud.”

Laudpõrand versus laminaat

Köök on ühenduses avara söögi- ja elutoaga. Suur punastest tellistest ahi töötab siin ruumijagajana. Sisekujunduses domineerivad looduslikud materjalid, heledad ja helged toonid. Avarad aknad toovad õueroheluse igasse tuppa. “Mulle

TÄIESTI UUS FORD **S-MAX** NÜÜD EESTIS

TÄIESTI UUS FORD **S-MAX**

› Intelligentne nelikvedu

Muljetavaldav disain väärrib muljetavaldavat sooritusvõimet.

Tee oma valik kahe EcoBoost bensiinimootori ja nelja TDCi turbodiesli vahel võimsusega 120-240 hobujõudu.

Nüüd ka intelligentse nelikveoga.

Vaata ford.ee

Hind alates 25 800 €

Info-Auto
www.infoauto.ee

TALLINN Järve Pärnu mnt. 232 tel. 671 0060 infoauto@infoauto.ee
TALLINN Kadaka Kassi 6 tel. 671 0121 kadaka@ford.ee
TARTU Turu 27 tel. 7371890 tartu@infoauto.ee
PÄRNU Tallinna mnt. 89a tel. 447 2777 parnu@infoauto.ee

CO₂ heide 129-174 g/km.
Keskmine kütusekulu 5,4-7,8 l/100 km
[facebook.com/infoautoford](https://www.facebook.com/infoautoford)

Go Further

Tootedisainerist perenaise tehtud söögilaua kohal ripub valgusti, mis näeb välja nagu kallis disainlamp. Tegelikult on see kunagi olnud laudas tibude või põrsaste soojendaja. Aknast paistab õhtupäikese nautimise terrass, kus istudes näeb eemal rohtu söövaid hobuseid.

Valgusküllane köök on leidliku perenaise enda meisterdatud mööbliga.

tegelikult peale sinise ja rohelse muud värvid nii väga ei meeldigi,” tunnistab Liis. “Mustritest meeldivad peamiselt raagus oksad, kõrrelised – ikka selline ehe Eesti värk!”

Niisuguseid mustreid näebki tema omatehtud lauanõudel ja elutoa kardinatel.

Köögi ja vannitoa kivipõrandate tegemiseks ning ahju ehitamiseks palkas ta õppinud meistrimehed.

Kui paljudes hinnaküsimustes oli Liis nõus leppima odavamaga, siis põrandatele ei saanud kuidagi hinnaalandust teha. “Ma olen seda meelt, et pigem olen aastaid ilma põrandata ja kogun raha, aga laminaati ma ei taha. Puidust põrandatega on nii nagu teksadega – mida vanem ja kulunud, seda ägedam! Laminaat on nagu dressipüksid – kui tuleb auk sisse, siis pole nendega enam midagi teha.”

Soodsama kasuks otsustas ta näiteks ahju ja korstna ehitamisel. Liisi unistustes oli elutoa keskmes valge pottahi ja katusest taeva poole vaatamas punastest tellistest korsten. Siis aga andis keegi nõu, et moodulkorsten oleks hoopis etem ja odavam. Nii need plaanid muutusid, korstnakivid jäid hoopis ahju ehitamiseks. Ahjust jäi toredaid käsitöötelliseid just nii palju üle, et Liis ehitas neist kööki töötasapinda kandvad seinad, klopsi laudadest ukсед ning pani need siinidele jooksma. Telliste värvist lähtuvalt valis ta töötasapinna tagusele seinale Mustri kauplusest W. Morrise tapeedipaani.

Kokkuhoid, mis kaunistab

Perenaise jaoks on oma kätega ehitatud köögi-mööbliga ruum kõige parem, sest kõik asjad on une pealt haaratavad. Köögiseinale on kirjutatud prantsuse keeles kolme taina retseptid. “Mul oli külas prantslasest sõber, kes tegi hästi süüa. Paberitükkidele kirjutatud retseptid lähevad

Antiik- ja retromööbel Belgiast!

Kauplus
ALTERMÖÖBEL
Peterburi tee 65,
Tallinn
tel 600 3788

Avatud
E-R 10-19
L 10-17
P 12-15

Kummut on saanud Mihkli sugulastelt, kardin on Liisi vanaema pärandus.

Värskes õhus tegutsemine tagab hea une.

LIIS IRA

mul kaduma, nii soovisingi, et ta need retseptid seinale kirjutaks. Siis palus Anni luba oma pannkoogiretsepti ka sinna kirjutada, ja miks mitte, köök on pidevas arengus. Kui mul jälle aega rohkem on, teen siin taas midagi ringi,” tunnistab ta. “Lastetoad näiteks tahavad veel sättimist. Pole lihtsalt jõudnud.”

Kõige vaiksem nurgake majas on kahtlemata vanemate magamistuba. See kamber on avar ja kõrge laega. Magamistoas näeb Liisi vanaemalt päranduseks jäänud mööbliesemeid ning armastusega alles hoitud tikitud linikuid. Üks, mis kunagi ilmselt rippus veeämbrite tagusel seinal, on nüüd magamistoa kardinaks.

Voodi peatsitaguse seina moodustab diagonaallaudadest paneel. Selgub, et need dekoratiivsed laudad on tehtud hobuste näritud saare puust, mis sellise kohtlemise järel lõpuks lihtsalt ära kuivas.

“Esiialgu mõtlesime, et teeme küttepuudeks, aga sel oli võimas tüvi. Sellest puust tehtud laudu jagus ka magamistoa lae tegemiseks,” meenutab Liis.

Paljud peavad saare puud ja puitu negatiivse energia kandjaks. Liis aga ütleb, et nad kaasaga seda küll ei tunnetata. Ta ei saavat voodis isegi raamatut lugeda, sest unemati tuleb kohe ja võtab ta enda hõlma alla. “Värskes õhus tegutsemine tagab hea une.”

Selles kodus jääb silma, et ruumid pole asjadega üle koormatud. Samas märkab sisekujundust rikastavaid detaile ja põnevaid mööbliesemeid igal sammul. Mõned neist on pere saanud päranduseks Liisi vanaemalt, osa on sise-

Hubasele magamistoale annab mõnusat sooja ilmet saarepuudist laudadest paneel, mis on tehtud hobuste äranäritud puust.

kujundajast ema kingitud, mõned tema enda tehtud.

Elutappa on loodud omamoodi *Wall of Fame* ehk mälestussein vanaemale ja vanaisale. Seal ripuvad vanaema neiu põlvfoto ning temale kuulunud arvelaud ja vanaisast alles jäänud äge antiikne baromeeter.

“Ma tegelikult väga ei taha uusi asju kodu kujundamiseks osta, mulle meeldib olemasolevaid kasutada,” ütleb Liis. Tehtule tagasi vaadates tõdeb hakkaja naine, et kui oleks vaja, alustaks ta nüüd uue maja ehitamist märksa enesekindlamalt. “Teeks paljutki põhjalikumalt ja korralikumalt, ning selle maja juures näppu harjutades on minu kui ehitaja kvalifikatsioon ka märgatavalt tõusnud.” ✿

www.liikuri41.ee

**UUSARENDUS LASNAMÄE VEEREL
LIIKURI TN. 41
II ETAPP MÜÜGIS**

www.tohu.ee

**KOLI SISSE! VALMIS KAHEKORRUSELISED,
HEA PLANEERINGUGA HUBASED PEREKORTERID
TOHU 2 JA TOHU 4 PIRITA-KOSEL, MAARJAMÄEL**

Müügikorraldus: Colonna Kinnisvara OÜ
Müügiinfo: www.liikuri41.ee, www.tohu.ee ja www.colonna.ee
Martin Sillandi, martin@colonna.ee, +372 511 9962

teeme ise

Mosaiigiga kandik

hoiab suve meeles

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Sügis hiilib küll vaikselt aeda, aga suve lõpupeoks leiab ikka ilma ja aja. Aiapeo parimad palad on kõige mugavam õue viia kandikul. On eriti uhke, kui kandik on oma kätega kaunistatud!

Kandiku kaunistamise õpetuste saamiseks pöördusime Mari Riina Risti poole, kes on tuntud nobenäpp ja osav mosaiigitegija. Käsitöömeistri Rakveres asuvas kaunis õiterohkes ning mõnusate soppidega aias on hulgaliselt kaunistatud esemeid, silm tabab siin-seal mosaiigiga ehitud aiavaase ja lillepotte. Mosaiiki jagub tubadessegi. Maakodu kirjutas tänavu märtsinumbris tema mosaiigimustritega rikastatud köögist. Pole kahtlust, et tema juba teab, kuidas sellist tööd teha!

Mari Riina ütleb, et kena mosaiigi aluseks on hea idee ja joonis. “Kandik ehk neljakandiline aluspind on algajale mosaiigitegijale harjutamiseks kõige parem, sest neljakandilisele esemele mustrit teha on lihtsam kui ümarat kaunistada,” märgib Mari Riina.

Idee mõtlemisel peab arvestama kandiku kuju ja suurusega. Isegi kui alus on väike, ei ole algajal mõtet imepeenikesi lillejooniseid kavandama hakata. Selleks vajaminevaid tükke oleks liiga raske teha. Kust aga saada mosaiigikivikesi ehk eri värvi keraamilisi plaate?

Mari Riina soovib kenasti küsida neid ehitusmaterjalide kauplustest, sest nendel võib olla praakplaate, mis tuleb nagu nii maha kanda. Nende hulgast tuleb vastavalt kavandile teha valik.

Samas on mustris soovitatav kasutada ainult sarnase paksusega keraamilisi seinaplaate. Põrandale mõeldud keraamilised plaadid on seinale mõeldust oluliselt paksemad, ka on neid väga raske mosaiigikivikeseks purustada. Jälgima peaks, et mustris kasutatavate plaatide all ei oleks vana segu või liimi jääke. Vastasel korral jäävad mustris killud ebatasaselt, samuti ei pruugi killud hiljem hästi kinnituda. “Ja veel üks tähelepanek: mida heledam on segu, millest keraamiline plaat on valmistatud, (heitke pilk plaadi glasuurimata poolele), seda lihtsam on seda purustada.”

Haamriga töötamise eel tõmmake töökindad kätte, katke töökoht vaiba või tekiga. Alustuseks

Mosaiiki näeb kõikjal Mari Riina aias.

tuleb sobivates toonides keraamilised plaadid purustada.

Haamriga koksates lendab palju kilde laiali. Maha jäädes võivad killud olla teravad ning need võivad inimesi või loomi vigastada. Tekiga on lihtne pärast purustamist ebavajalikud keraamilised killud ohutusse kohta viia.

Mari Riina kasutab plaatide purustamisel aluspinnana pae-kivikamakast. “Paekivi on veidi konarlik ning kui haamriga ebatasasel pinnal plaadile hoop anda, siis puruneb see kergemini kildudeks,” seletab ta.

Haamriga saab plaate päris hästi sobivateks kivikesteks purustada. Juhul kui tükid on ikka liiga suured või tuleb nende kuju parandada, tuleb appi võtta mosaiigitantgid. Ettevaatlikult tangidega plaati naksides saab killukestele anda sobiva kuju, näiteks kui vajate lillevarre või kroonlehe jaoks kivikesi. Valminud kivitükid jaotage värvi aluseks võttes eri karpidesse. Kui ettevalmistustööd tehtud, saate alustada kaunistamistöödega.

Lustiga mosaiiki laduma

Joonistage kavand kandikule nii, et saaksite joonte vahele paigutada valmislõigatud mosaiigikivikesed. Mari Riina kavandas kandikule arbuusilõigud ja saialilled. Asetage kandik, arbuusivärvides värviliste kivikeste kastid ja liimitips enda ette lauale ning tõmmake kätte kummikindad.

TÖÖVAHENDID

Töö- ja kummikindad, kaitseprillid, soovi korral põll. Haamer, karbid kildude jaoks, mosaiigtangid (sirge teraga ja vedruga), pahtlilabid ja silumiseks ka kummist labid, nuustik, puidust kandik.

MATERJALID

Keraamilised seinaplaadid, soovitatavalt ühepaksused, vesi, PVA-liim ja vuugitäide.

Väikeseks tükeldatud kivikestest mustri ladumine on Mari Riina hinnangul teraapiline tegevus, sest selle töö ajal ununeb muu maailm väga kergesti. Esmalt tuleb paika panna mustri kivid. Kandke pintsliga liim mustrile vahetult enne kivikesse paigale asetamist, seejärel vajutage kivikesed ühe kaupa paika. Hoidke niiske lapike enda ligiduses. Kui liim satub kivikesse värvilisele poolele, tasub see kohe eemaldada. Puhastamisega hiljaks jäädes ei pruugi te kivi pärast enam puhtaks saada.

Jätke kivikeste vahele parajad vahed, ärge suruge neid liialt külj külje kõrvale kokku. Vastasel korral on vuugitäidet halb vahele panna. Kui muster on paigas, siis laduge kohtadele ka taustakivid. Nüüd võite iga asetatud kivikeses otse liimi sisse kasta ning seejärel sobivale kohale asetada.

Ehituspoest ostetud vuugipulbrile tuleb lisada vett ja segada see siis hambapasta paksuseks seguks. Arvestage sellega, et see taheneb väga kiiresti. Vuugitäide kantakse kildudele pahtlilabidaga. Vuugivahede täitmiseks on ehituskauplustel pakkuda eri värvi vuugisegu. Mari Riina soovib valikul arvestada mustri põhitoonidega, näiteks tumedamatele pildikestele tumedam vuugitäide. Kui vuugitäide on paigas, siis siluge täidist kivikeste vahel kummilabidaga. Kui selle töö järel avastate kivikeste vahel mikropragusid, tuleb vuugitäidet juurde lisada ning see koht uuesti siluda.

Kui kogu kandiku ulatuses on vuugitäide paigas, siis võtke pehme ja kergelt niiske lapp ning peske mosaiigikivid nendele sattunud vuugitäitest puhtaks. Hiljem nühhkige kivikesed kuiva lapiga läikima. Enne kasutamist võiks lasta kandikul vähemalt päevake korralikult kuivada, et raskused kivikesi päigast ei liigutaks ning mõrasid ei tekitaks. Seejärel on kandik aiapeoks valmis! ✂

ORIGINALAAL MULDVÄRV

Ei vaja immutamist ega kruntimist

FALU VAPEN

100% HINGAVAD FASSAADIVÄRVID

www.faluvapen.ee

Ahtme lastesõime

Tekst **Oliver Orro**, arhitektuuriajaloolane, Eesti kunstiakadeemia doktorant, fotod **Eesti Filmiarhiiv, Oliver Orro**

Ahtme linn peidab endas üht erilist maja, mis meenutab suurejoonelist klassitsistlikku pargipaviljoni, ent ehitati hoopis lastesõimeks.

Selle maja süünd, omaaegne hiilgeaeg ja ka praegune hääbumine on omal moel kujundlik, tähistades sotsialistliku utopia paratamatut luhustumist ning nn põlevkivimaa ähmast tulevikuperspektiivi.

Põlevkiivi kaevandamine ja sellest ka õli jm produktide tootmine algas Virumaal juba Eesti vabariigi esimesel iseseisvusperioodil. Forsseeritud aga hakati siinset tööstust arendama kohe pärast II maailmasõda. Nüüd läks põlevkivi ja sellest saadavat õli ning gaasi vaja tervele suurele Nõukogude Liidule. Peale selle pidi tööstuse ja kaevandamise kiire areng koos maastikupildi ja asustusmustrite teisenemisega sümboliseerima uut sotsialistlikku ühiskonnakorralduse etappi ning sellega toonaste ametlike arusaamade järgi paratamatult kaasnevat progressi.

Uus- ja Vana-Ahtme

Kaevuritele ja tehasetöölisele, ent muidugi ka tootmises vajalikele kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistideleinseneridele rajati nüüd terved uued linnad, mõne aastakümne jooksul muutus maastik tundmatuseks. Paljud senised külad ja talud pühitati maa pealt.

Loomulikult tähendas see ka venekeelse elanikkonna ulatuslikku sissetoomist, kuid esimestel sõjajärgsetel aastatel tuli siia uutesse linnadesse elama siiski ka päris palju eestlasi, sealhulgas neid, kes põgenesid maalt põlumajanduse sundkollektiviseerimise ja võimalike repressioonide eest.

Kõigest stalinismi kõrgperioodi ränkadel aastatel nn põlevkivibasseini

alal toimunust ja kavandatust on raske tervikpilti saada. Esialgses utopilisevõitu planeeringus ette nähtud Idalinn ja Koidulinn jäid asutamata, seeest kasvasid kiiresti juba sõja eel kujunenud tööstuskeskused Kohtla-Järve ja Kiviõli, sootuks omalaadse suletud linnana arendati välja uraanitootmise keskus Sillamäe. Uuesti ehitati üles sõja ajal tulekahjus kannatada saanud Jõhvi kesklinn või õigupoolest omandaski see endine alev alles nüüd linnaliku iseloomu. Jõhvist pisut lõuna poole kujunesid aga täiesti uute linnaliste asuladena Vana-Ahtme ja Uus-Ahtme.

Jõhvile lähemal asuva kaevurite asula Uus-Ahtme rajamine algas küll

vaid pisut hiljem kui peamiselt soojuselektrijaamaga seostatava Vana-Ahtme ehitamine, nii et mõneti on need nimed tinglikud. Uus-Ahtme koosneb omakorda kahest põhiosast, enamjaolt 1950. aastate algul rajatud vanemast linnaosast ning teispoole Ahtme maanteed ja põlevkiviraudteed jäävatest uutest, alates 1960.–70. aastatest rajatud vabaplaneeringulistest mikrorajoonidest. Vanem osa esindab aga tüüpilist stalinistlikku stiili, mida rahvusvaheliselt nimetatakse ka sotsialistliku realismi arhitektuuriks: traditsiooniliselt tänavajoonel paiknevad majad, rikkaliku krohvidekoriga ehitud fassaadid, vägevad puies-

hiilgus ja unustus

teed, laiad tänavad, kvartalite keskmes avarad, ohtra roheline ühishoovid.

Paljud kaunistuselemendid, rõdupiirded, haljastusvõtted ja arhitektuursed väikevormid pärinevad äratuntavalt vene klassitsismi, ennekõike Peterburi ampiiri maailmast ja mõjuvad meil võõrapäraselt. On ka aedlikuma ilmega, väikeste majadega ning intiimsema ruumimõjuga osi, üleliiduliste tüüpprojektide kõrval kasutati ka kohalike arhitektide loomingut. Muidugi ei puudu siit ka avalikud hooned, üks linnajao keskne aktsent on näiteks tõelise haridusepaleena välja mängitud kopsakas koolimaja.

Suurejooneline ja lihtne

Kogu Ahtme kõige rabavamaks ehitiseks võib vist pidada ühe kvartali sisse peitunud keskse kupliga maja, mis meenutab klassitsistlikku pargipaviljoni, ent ehitati lastesõimeks. Algul olevat siin tegutsenud nii vene- kui ka eestikeelsed mudilaste rühmad.

1950. aastate algul valminud hoonet pole lähemalt uuritud, kuid oletada võib, et selle on ilmselt kavandanud mõni toonane Leningradi arhitekt. Võimalik ka, et tegu on tüüpprojektiga, mida aga teadaolevalt Eestis rohkem ei ole kasutatud.

Hoone on oma kompositsiooniliselt ülesehituselt suurejooneline, kuid samas üsna lihtsalt kujundatud fassaa-

didega, lopsakaid stukkelemente või uhkeid katusebalustraade siin pole. Võimalik, et osa ajastule omast tilulilu jäi projekti järgi teostamata või valiti meelega lihtsam lahendus, sest hoone paikneb tänavast eemal kvartali sees. Tollal armastati seesuguseid selgeid hierarhiaid: tänavaaäres ja kesklinnale lähemal enam dekoreeritud, hoovides aga tagasihoidlikumad hooned.

Ühelt poolt pidi nõukogude võim näitama, kuidas ta igakülgset hoolitseb tööliste vajaduste eest – võimsa pidulikkusega projekteeritud kultuurimajad, kinod ja lasteasutused pidid olema selle ruumiliseks manifestatsiooniks. Ka õnnelik lapsepõlv oli oluline osa toonasest ideoloogilisest skeemist, sealjuures pidi see juba alates väikelapsest olema kindlasti kollektiivne, nagu nõukogude inimesele kohane – siit ka suur tähelepanu lastesõimede ja lasteaedadele. Kodus kasvanud lapsed võinuks maast madalast alates sattuda “vana ja vale” ehk kodanliku ideoloogia mõju alla, kollektiivsetes lasteasutustes loodeti seda vältida.

Teisalt oli säärase institutsioonide järele ka praktiline vajadus, palju mehi

oli hiljutises suures sõjas hukkunud, naised, sealhulgas väikelaste emad, ei saanud enam nautida koduperenaise staatust, vaid pidid pere ülalpidamiseks ja ühiskonna normaalse toimimise tagamiseks enamasti täiskohaga tööl käima. Lisaks oli töötav ja seeläbi uue ja parema maailma üles ehitamiseks aktiivselt panustav nõukogude naine marksistlike-leninistlike arusaamade jaoks ka laiemalt oluline teema.

Pöördumatud muutused

Mõistagi oli Stalini aeg kohutav, täis halvavat hirmu ja kujuteldamatult ebaõiglasi saatuselööke, samas ei saa selle perioodi olulisust peremudelitele ja naiste enesekuvandi kaasajastumisel sugugi päriselt eitada.

Lastesõime pole siin enam ammu. Vananeva elanikkonnaga Ahtmel, eriti selle stalinistlikus osas, on nüüd lapsi üldse üsna vähe. Kunagi ka iseseisva linna staatust nautinud Ahtmest on praeguseks saanud üks Kohtla-Järve nn lahuslinnaosadest. Just eestikeelsed pered on suuresti lahkunud, praeguseks moodustavad Ahtmesse jäänud

eestlased umbes 12% elanikkonnast, nõukogude aja lõpul oli neid siin muid märksa rohkem. Hiljem veel mitut erinevat funktsiooni kandnud kuppelpaviljon seisab viimased aastad

aga päris tühjana. Vähemalt paistis see nii paari aasta eest, mil viimati hoone juurde juhtusin.

Kuni kaevandused ja tehased veel töötavad, ei kao omaaegsed hoogtöö korras rajatud unistustelinnad siiski päriselt. Ajastu, mil endiste külade kohale rajati tiheasustus ja põldude ning karjamaade asemel kaevandused, on seda Eestimaa nurka pöördumatult muutnud. Siinses tööstusmaastikus ja urbanistlikus džunglis on nii hirmuäratavaid jooni kui ka kummastavat ja üllatavat ilu. Ehk näeb seegi eriline maja veel paremaid aegu. ✿

*Vananeva
elanikkonnaga
Ahtmel on nüüd
lapsi üsna vähe.*

Maatalu mahlavabrik

Kui enamik mäletab noorpõlveaegadest, kuidas memmed suviti-sügiseti mahlu keetsid või aurutasid, siis see meetod on küll sobiv kümne liitri mahla keldrisse varundamiseks, kuid ei sobi sadade või tuhandete liitrite tootmiseks.

Tekst **Veiko Tamm**,
fotod **Shutterstock**,
tootjad

Mahlapresse on seinast seinä. On neid, millega pereema hommikusöögiks paarist-kolmest õunast mõned klaasid mahla pigistab, aga ka suuri tööstuslikke liine. Seekord vaatleme seadmeid, millega saab üks suuremat sorti marja-puuvilja talu arendada oma mahlatootmist ja veinitegemist.

Mahla suurema tootmise võib jagada kaheks tööetapiks: esimeses purustatakse mahla tooraine (puuviljad, marjad või nende segud), teises pressitakse pulbist mehaaniliselt välja puhas mahl. Paljudes (maa)peredes on veel säilinud peremeeste endi ehitatud purustajad ja pressid, kuid kui on plaanis mahla- või veinitalu loomine, oleks targem head kiired masinad osta oma ala

spetsialistidelt. Odav see pole, kuid korralikud seadmed on investering aastateks. Hinnad algavad mõnesajast eurost, profimate toodete puhul ulatuvad mitme tuhande euronni. Sageli soetatakse kogu krempel mitme majapidamise peale või siis pakutakse vabadel momentidel mahlapressimise teenust neile, kel vajadus paarikümne liitri mahla saamiseks.

Toorme valmistamine

Esmalt tuleb toore ette valmistada – puuviljad ja marjad pesta, eriti kui on tegu nt maha varisenud ja puude alt korjatud õuntega ja kui aeda on töödeldud kahjurivastaste kemikaalidega. Seejärel tuleb välja sorteerida mädaplekilised ja hallitanud isendid. Isegi kui neid pole eriti palju, teame me vanasõna tilgast tõrvast meepotis. Selliste lisanditega mahl võib isegi pärast pastöriseerimist kergesti käärима minna. Veini valmistamisel poleks see ju kõige suurem õnnetus, ent mädanenud isenditest saadud hallitusene kõrvalmaitse võib terve suure partii hüva rüübet vastikuks muuta. Materjali valikul peab jälgima ka küpsusastet – liialt toored õunad annavad suhteliselt vähe mahla, see on liialt suhkruvaene ja

hapu. Üleküpsenud viljad aga muutuvad jahuseks ja muredaks ning nende mahlasaagikus väheneb taas. Parima mahla saamiseks segatakse eri sorte, et saavutada tasakaalus suhkru- ja happesisaldus ning maitsete ja aroomi bukett.

Õunte purustamine

Järgmiseks tuleb toore purustada, sest lihtsalt õunte tükkideks lõikumine on aeganõudev, ei purusta puuvilja rakke ja nii väheneb oluliselt mahla saagikus. Ühtlasest massist on lihtne mahla välja pressida ja ka kogus on suurem. Purustatud massist hakkab seismise ajal juba ka iseenesest mahla nõrguma. Sageli korjatakse esimene vabajooks eraldi ning see on parim ja kvaliteetsem mahl.

Purustajaid on nii mehaanilisi kui ka käsitsi ringiaetavaid. Viimased pole midagi hirmsat ja vanamoelist, ning kui tegu pole väga suurte kogustega, ajavad nad asja kenasti ära. Tugevad hammastega valtsid purustavad õunad kiiresti ja sujuvalt. Näiteks 300 kg õunade purustamine on tund aega tööd kahele inimesele, kus üks vääntab hooratast ja teine kallab õunu juurde. Elektrilised purustajad on suurema tootlikkusega (500–1000 kg tunnis), purustavad õunu peenemalt ning tulemuseks on rohkem mahla. Keskmiselt on mahla saagikus 50–70% toorme kaalust, sõltuvalt sordist ja viljade küpsusastmest. Kirsside ja teiste luuviljade purustamisel peab eemaldama kivid, sest neis sisalduv glükosiid amügdaliin laguneb, andes muu hulgas erakordselt mürgist sinihapet.

Mahla pressimine

Nüüd järgneb mahla pressimine ja ka siin on vahendeid seinast seinale. Pressi valik sõltub sellest, millises koguses kavatsed mahla teha. Mida rohkem mahla, seda suuremat pressit on vaja.

Saadud mahl tuleb kiiresti pastöriseerida, sest isegi juhul, kui me tahame valmistada mahlast veini, pole metsiku pärmiga käärima minek kvaliteedile hea. Mahla pastöriseerimiseks ei pea mahla keetma, piisab selle kuumutamisest u 78 kraadini, et enamik kahjumikroobe hukkuks. Keetmine vähendab kasulike vitamiinide ja ensüümide hulka ning paljudel juhtudel muudab ka maitse- ja aroomiomadusi.

Suurema mahuga tootjatele pakutakse roostevabast terasest pastörisaatoreid ja säilitusvaate, millel on õlitihendiga ujuv kaas, mis lubab mahla mahutist välja lasta nii, et see vahepeal õhuga (ja mikroobidega) kokku ei puutu. Juba vanad roomlased kasutasid veini säilitamiseks õli, valades seda veini peale. Õli moodustab joogi peale kihi, mis ei lase õhul mahlaga kokku puutuda ning kaitseb jooki käärimise eest. Kasutades õlitihendiga ujuvat kaant, säilib ka õunamahl värskena mitu kuud. Õli jääb alati mahla pinnale, kuna see on mahlast kergem ning ei segune mahlaga. Seega, head pressimist ja meie turu rikastamist hea ning tervisliku kodumaise toodanguga.

MAHLAPRESS

OMA AIA ÕUNAMAHL TEEB TERVEKS

MAHLAPRESS V20 INOX

- korvi maht 9 l
- korvi kõrgus 300 mm
- korvi läbimõõt 200 mm
- pressi kaal 11 kg
- roostevaba teras

ÕUNAPURUSTAJA B100

- tootlikkus kuni 300 kg/h
- kaal 15 kg
- täitekolu 40x40 cm
- täitekolu roostevabast terasest

ERIPAKKUMINE: mahlapress ja õunapurustaja

komplekti hind

369 €

(tavahind 499 €)

Hinna sees kiire kohaletoomine koju,
suvilasse või otse õunaaeda.

Vaata ka teisi pakkumisi meie kodulehelt.

OÜ RIKSMAN • tel +372 518 8835

www.mahlapress.ee

Käsivintsiga korvpress.

Speideli veepress leiab kasutust ka Veinivillas.

KOMMENTAAR

Veinivilla perenaine: hüdropress on puhas töömõnu

Mina kasutan alates eelmisest sügisest Speideli hüdropressi. Kuna veinikojas käis suvel just veevärgi sissetoomine, siis saigi kohe alguses planeeritud ka mahlapressi veeühendus. Nii ei pea ma iga kord mahla tegema hakates kraane ja otsikuid ümber tõstma. Võrreldes tavalise kruviga korvpressiga, mis mul kodus majapidamises varem kasutusel oli, on Lancmani press puhas töömõnu – tuleb vaid purustatud mass pressi tõsta ja edasi on ainult kraani lahti ja kinni keeramise vaev.

Sama põhimõttega presse on väga mitmesuguses suuruses ja igaüks saab valida just oma õunaaiale õige suuruse, aga kuna masin ei ole just kõige odavam, siis vast ainult paari õunapuu omanikule ei tasu selle soetamine ära. Plussid: mugav ja kerge kasutada, kerge puhastada, pressib massi väga kuivaks. Miinused: vajalik spetsiaalse otsikuga veevärgiühendus, kuivaks pressitud massi eemaldamine masinast vajab natuke füüsilist jõudu.

Tiina Kuuler
Veinivilla perenaine

Mudelid ja hinnad

Õunapurustajad

Meie turult leiab nt mehaanilise õunapurustaja Fratelli Baesso B100, mis maksab 229 eurot ja mille tootlikkus on kuni 300 kg/h. Elektrilised seadmed on kallimad: 500 kg/h tootva Fruit Shark B1600 hind on 499 eurot, tonn tunnis jahvatav Speidel S2200 eest aga tuleb juba lauale panna 799 eurot. Esimene masin tarbib 1,6 kW, teine 2,2 kW.

Profimaid masinaid leiame firmalt Voran. 650 kg/h pakuv RM 1,5 maksab 1290 eurot pluss alus 160 eurot. RM 2,2 närib läbi juba kaks tonni tunnis ja maksab 1760 eurot pluss alus 160 eurot.

Võimsaim tööloom RM 5,5 saab hakkama kogusega 4200 kg/h, aga hind on ka juba 2960 eurot. Profiriistad tahavad 380 V tööstusvoolu, mida peab seadet soetades silmas pidama. Millist seadet valida, sõltub planeeritavast toodanguhulgast.

Mahlapressid

Odavaima 9-liitrise korvpressi Fratelli Baesso V20 Inox saab juba 199 euro eest, 20-liitrise korvimahuga

Fratelli Baesso F25 Inox maksab aga 569 eurot. Kõik need on käsikruviga keeratavad. Komplektiga on kaasas ka üks tugevast linasest riidest filtrikott. Neid saab eraldi juurde soetada ja maksavad need mudelist sõltuvalt 9–12 eurot.

Suuremate toodangumahtude jaoks pakutakse nn veepresse, kus pressijõud tuleb veevärgi veelt (max surve 3 bar). Vesi täidab kummist membraani, mis veesurve toimel ühtlaselt paisub ning surub purustatud viljamassile, pressides sellest mahla välja. Maksimaalne surve pressi sees on 3 at. Surve veevärgis võib olla ka suurem, liigse surve laseb press ülerõhuventiili kaudu välja.

Siit klassist leiame tooteid firmalt Speidel – 20-liitrine veepress maksab 599 eurot, 40-liitrine 739 eurot ja suurim ehk 90-liitrine 1019 eurot.

Väiketootjale pakub samuti tööstusvoolu kasutavaid tooteid juba nimetatud Voran. 60 l/h tootvate hüdrauliliste korvpresside hinnad algavad 3060 eurost, 100 l/h pressivate seadmete hind ulatub aga juba kuni 5220 euroni.

Veelgi võimsamad on Vorani pöörleva alusega hüdraulilised pakkpressid – 600 l/h tootev seade maksab 5560 eurot ja 1200 l/h pressiv riistapuu juba pea 11 000 eurot.

Veepressidest leiame laia valiku tooteid firmalt Lancman, tootlikkusega 55 l/h kuni 250 l/h ja hindadega 959 eurot kuni 2189 eurot. Kallimate seadmete kõik osad on valmistatud kvaliteetsest roostevabast terasest ja peavad kaua vastu.

Tippude tipuks väiketootjatele mõeldud seadmete valikus on lintpressid taas firmalt Voran. 300 l/h valmistav EBP350 maksab 12 960 eurot, 1500 l/h tootev EBP650 on 47 900 eurot ja suurima võimsusega ehk 3000 l/h pressiv masin maksab 76 990 eurot, kuid see on meie mõistes juba suurtootmine.

Pastörisaatorid ja vaadid

65-liitrine paak maksab 199 eurot, 110-liitrine aga 239 eurot ning neile sobilik kuumutuskeha pastöriseerimiseks (võimsusega 3,2 kW) maksab 89 eurot. ☘

**PARIM VALIK
MAHLAPRESSE, PURUSTAJAID
JA TARVIKUID**

Cider Mill OÜ
tel 5351 6054
info@cidermill.eu
www.cidermill.eu

NIKERDUSEST NÄGUSA DISAININI

Tekst ja foto **Triin Rannar**

Lääne-Virumaa tislari Lauri Murumägi üks hea idee pani tema elu vurrkannina tiirlema, nüüd ei saa ta näppe puidust eemal hoida äri- ega puhkepäeval.

Hulja alevikus asuva kodumaja keldris veedab Lauri Murumägi kogu oma vaba aja ning muudkui vehib puutööd teha. Oma lõbuks ja silmarõõmuks mõtles ta välja ja meisterdas täiesti omanäolise puudehoidja, mis sobib nii kaas-aegsesse elamisse kamina kõrvale kui ka renoveeritud rehetare interjööri. Noore tislari rõõmuks rahvale tema idee meeldis.

Lauril pole töö vastu midagi, talle puit kui materjal istub. "Selles materjalis peituvad mitmekülgsed võimalused ning sellega saab hästi "mängida", et uusi tooteid välja mõelda," lausub ta.

Juba poisikeseeas teadis ta, et tahab puutööd teha, nii suunduski Lauri pärast põhikooli Rakvere kutsekooli, kus sai vajalikud teadmised. Ta õppis tislariks. Nagu mitmele teisele puutöökoolitust saanud noorele mehele, kellest nüüdseks on kujunenud tegutsevad tislariid, andsid just koolis nokitsetud puutöötunnid tōuke edasiseks.

Tōõle sai Lauri Aru Grupi akna-uksetsehhi, kus ta tōötab eritōõde tislarina. "Tegelikult on tislariks kujunemise juures mind aidanud, seda juba praktikaajal ja hiljemgi, head kolleegid. Nendelt olen saanud julgustavaid õpetussõnu ja ideid," märkis Lauri.

Mehe tōõ puidutōõstuses nõuab helget pead, külma närvi ning kindlasti ka

kogemusi uste ja akende erilahenduste väljatōõtamisel. Lauri ütleb, et selles ametis ei ole võimalik rutiini langeda. "Erilahenduste leidmine annab mulle vajalikud ja samas olulised kogemused oma hobiga tegelemiseks," märgib ta.

Naise soov pani mõtte liikuma

Kogemused olidki need, mis tōukasid mehe originaalloomingu. Tema mõttetōõ ja oskuste tulemusena valmivad nüüd hubases keldris klaasist puudehoidjad. Enne tōõ alustamist tuleb sageli soojapuhur tōõle panna, sest keldrikorrusel on tavaliselt jahe. Puitu hoiab ta aga toas, kus on sellele sobilik temperatuur.

Esimene puudehoidja oli mõeldud vaid oma kodu tarbeks. "Kuna kaminat oli vaja kütta ning ruumi parema ilme saavutamiseks sooviti tupp midagi ilusamat ja stiilsemat, siis sai selle kallal päris kaua nikerdatud," tunnistab Lauri.

Kogemused, mis puidutōõstusest saadud, leidsid rakendust toote disaini, näiteks klaasi valiku osas ning kergendasid ka puitu müüvate firmade leidmist. Klaas ja puit moodustavad koos ilusa terviku isegi vaatamata sellele, et eseme disain on lihtsa vormiga.

Tehtut hindas esimesena muidugi Lauri abikaasa Tiina, kes algselt oma kaasale tellimuse esitaski. Nüüd on

nad koos toodet edasi kujundanud. Kui Lauri on välja mõelnud/arvutanud toote tehnilised lahendused ning materjalivaliku, siis Tiina on soovitusi jaganud halgudehoidja välimuse osas.

Lauri hinnangul saab kõige parema kvaliteediga tooteid kasest ja tammest. Neid puiduliike tellib ta eri firmadest.

Puudehoidja aluspinna teeb ta liimpuidust, milles on koos kask ja tamm – see liit annab vastupidavust. Liimpuidukilpide ning saematerjalide hindadel hoiab ta hoolega silma peal, vahel on materjali ostnud ka oma tōõandjalt, kes toodab samuti liimpuitu. Karastatud klaasi tellib Lauri Eesti suurimalt klaasitōõtjalt täpselt talle sobivate mõõtude järgi. Siiani on Lauri puudehoidjaid valmistanud neljas mōõdus.

Lauri hinnangul on seesuguse puudealuse kokkupanek nii lihtne, et sellega saaks hakkama isegi habras naine.

Lauri Murumägi pakub alternatiive neile, kes ei soovi metallist puudehoidjat ning otsivad tulekolde kõrvale midagi moekamat.

Ajakulugi on väike, 10 minutit, ning võibki juba riidast puid tooma minna.

Klientidele paneb Lauri oma disaineseeme ise kokku. Tulevikku vaadates tahab ta tootele lisada juhendi, kruvid ning väikese kuuskantvõtme, millega klient saaks ise puudehoidja kokku panna. Laurile on tehtud töö kvaliteet esmatähtis. "Olen seda meelt, et kui midagi teistele pakud, peab see olema läbimõeldud ning kvaliteetne. Praegu on mul pakkuda neli varianti puudehoidjast, kuid toodete täiustamine käib siiani."

Unistused tiivustavad

Oma kätetööd on Lauri käinud näitamas mööbli-poodides. "Jala ukse vahele saamine on üks väga raske töö, aga samas on tulevikku vaadates see väga hea kogemus," arutleb ta. Lauri on saatnud mööblikauplustele tutvus-

tavaid e-kirju ning pakkunud oma toodet. "Kui tutvusi pole, on see lausa ilmvoimatu."

Koos naisega on nad käinud sobivatel üritustel toodet ka tutvustamas. Esimest korda Jäneda laadal, ning seal jagasid nad puudehoidjat tutvustavaid flaieereid. "Mõni vaatas alguses umbusklikult, aga pärast lähemat tutvumist kiideti meid huvitava idee eest," rõõmustab Lauri. "Ega see flaierite jagamine väga tore töö ole, aga on ikka väga hea tunne, kui inimene võtab pärast selle lugemist ühendust ning esitab tellimuse!"

Mehel mõlgub mõtetes ka messide külastamine, kuid nendele registreerimine on üsnagi kulukas. "Väikestele alustavatele ettevõtetele võiks olla messisoodustus," leiab Tiina.

Praegu tulevad tellimused peamiselt interneti-kodulehe kaudu. Tellimusest töö kättesaamiseni kulub kuni neli päeva. Pärast tellimuse saabumist monteerib Lauri toote, kiletab ning turvab nii, et kullerteenuse pakkujad sellega turvaliselt päralt jõuaksid. Iga tema halgudehoidja kannab kleebitavat ettevõtte logo. Ennekõike on selline signeerimine tehtud kliendile mõeldes – kui logo võiks segada toote nautimist, saab selle lihtsalt eemaldada.

"Praegu oleme enda kaupa pakkunud veebipoes, mis on olnud hea platvorm toodete näitamiseks," ütleb Lauri. Tisler ei jäta jonniga ja unistab läbi murda Skandinaavia turule, kus on interjöörid, mis lausa nõuavad malbet puudehoidjat. Internetipoe abiga on juba mõned tema tööd jõudnud Soome, mis võib unistuse täitumisele teed sillutada ning viia tubli eesti mehe kätetöö kaugemalegi. ☘

☘

Aasta küla leiti Saaremaalt

Leedri küla
kiviaiad ja teed
on muinsuskaitse all.

Vanad kiviaiad ja kadakasiirup – need on esmased märksõnad, mis Leedri küla uudistajatel võiksid pähe tulla. Nüüd on asi selgem: just see küla pälvis aasta küla 2015 tiitli.

Tekst **Kristel Kirss**
Foto **Birgit Püve**

Lääne-Saaremaale Leedri külla sattudes ning sealsete külaelanike natuke kohmetunud nägusid märgates ärge väga imestage. Neile lihtsalt ei ole veel kohale jõudnud teadmine, et nemad ongi aasta küla austava nimetuse väärilised. Seda isegi hoolimata sellest, et see ei ole nende jaoks esimene tunnustamine. Said nad ju samal konkursil rahva lemmikuks.

“Need tiitlid tõid meile kõvasti tuntuust ja tähelepanu juurde,” tõdes külarahva esindaja Jaanika Tiitson. “Tegelikult suurenes meile

sisse keeravate autode ja külaliste voor kohe, kui ETVs meie Leedri küla klippi näidati. Eraautodega käijate hulka ei oskagi kohe kokku arvata. Lisaks on meid seltsid, ühendused, maakondade ja valdade inimesed vaatamas käinud – nemad tunnevad selle külaliikumise teemaga sidet.”

Tihe külalistevoor ning tiitli puhul saadud kingitused on pannud Leedri külarahva mõtlema, et mida oma kogukonna hüvanguks veel teha. Mõttetalgud, mis seisavad küla 68 elanikul sügisel ees, võtavad ilmselt suuna kodukandi toidu ja kohalike maitsete tutvustamisele.

Esimene plaan on aga juba teoks saanud. Tiitliga pärjamise puhul Lipuvabrikult kingiks saadud aasta küla lipp ning viir on pidulikult küla keskel taevakaare alla heisatud.

Eesti külaliikumise Kodukant kingitud raha paigutab külarahvas ühistegevuste korraldamisse.

“Hästi tore oli Maalehe kingitus ja ettepanek. Kuus kuud käib meie külla Maaleht, aga tellimus oli tehtud Leedri küla seltsi nimele. Mõtlesime, et kelle juurde see siis käima panna. Maalehe esindaja Bianca Mikovitš soovitas, et leht võiks käia piimaputkasse, kus on meie postkastid ja pinkidega tuba. Vanemad inimesed käivad seal juba niigi postiautot ootamas. Seal siis saavadki kõik kogukonnale mõeldud lehte lugemas käia.”

Toremaid kingitusi – näiteks selliseid, mis juured mulda ajavad, ning neid, mida aukohal näidata – oli veelgi. Kõiki ei jõua ära märkidagi!

Kui Jaanikalt uurida, mida külaelanikud ise arvavad, mis võidu ikkagi just neile tõi, ütleb ta: “Meile tuli kadakasiirup kasuks ja eks see aasta küla värk tuleb nüüd omakorda siirupile kasuks.” ☘

Kuidas külade hulgast võitja valiti

Ühtpidi on sellised konkursid toredad, tunnustamine on külaliikumise üks osa. Siiski on ühe ja ainsa väljavalimine hindamiskomisjoni jaoks alati keeruline ülesanne. Seetõttu ei saa ka öelda, et Leedri küla eristub väga selgete tunnuste poolest. Lihtsalt erinevate komponentide koostoime – kokkuhoidev ja aktiivne kogukond, ettevõtlikkus, kaunis ümbrus ja küla vaimus – oli ilmselt see, mis komisjoni liikmetele muljet avaldas ja seetõttu anti ka kõrgemaid hindeid. Aasta külaks nimetatakse komisjoni kõrgeima punktiskoori saanud kandidaati. Sel korral oli selleks Leedri küla, kes on saadud tunnustust igati väärt!

Anneli Kana
aasta küla 2015 projektijuht

SOODAPUHAUSTUS

eemaldab kattekihi pinda kahjustamata

Soodapuhastus eemaldab mustuse, värvi ja muud kattekihid, ei kahjusta puhastatavat pinda ega reosta keskkonda. Ehitus- ja renoveerimistöodel on söögisoodaga puhastamine asendamatu moodus õrnade paepindade taastamisel, palkseinte puhastamisel, tulekahujälgede likvideerimisel, pulbervärvi eemaldamisel metallilt või krohvi eemaldamisel fassaadilt.

Hoolimata SodaBlastBaltic OÜ ligi kolmeaastasest tegutsemisest Eesti turul, on soodapuhastus paljudele veel tundmatu, sest puudub ettekujutus soodapritsi võimalustest ja eelistest teiste puhastusmeetodite kõrval.

MIS ON SOODAPUHAUSTUS?

Selle meetodi puhul kasutatakse puhastusainena naatriumvesinikkarbonaati ehk söögisoodat. Kokkupuutel puhastatava pinnaga soodakristallid lõhkevad, vabaneva energia abil eemaldatakse mustus või värv puhastatavat pinda kahjustamata.

KASUTUSVALDKONNAD

Kasutusvõimalused on väga laialdased. Alustades pulbervärvi eemaldamisest metallilt või krohvi eemaldamisest fassaadilt ja lõpetades reklaamide puhastamisega klaasakendelt.

Suurepärase jääb soodapuhastuse tulemus nii vanadel kui ka uutel palkseintel. Lisaks kaitseb puhastusainena kasutatav sooda palke hilisema võimaliku kopituse ja hallituse eest.

Tulekahju tagajärgede likvideerimisel on soodapuhastus peaaegu ainuke meetod, mis lisaks silmaga nähtavatele kahjustustele eemaldab ebameeldiva lõhna.

Seda just tänu sooda desinfitseerivatele omadustele. Laevu, kaatreid ja paate oleme puhastanud otse veekogude kallastel või sadamates, sest soodapuhastuse tagajärjel ei teki jääke, mida oleks vaja erimeetoditega kokku korjata või nende sattumist elukeskkonda piirata.

Mitu aastat järjest oleme puhastanud Paide linnas asuvaid paeskulptuure.

Hiljuti said kolm Tartu silda puhtaks koledatest grafititest. Samas võimaldas soodapritsi täpsus alles jätta pildid, mida on möödakäijatel ilus vaadata.

TEHNOLOOGIA VÕIMALUSED

Meie tehnoloogia võimaldab lisaks soodale puhastusainena kasutada alternatiivseid puhastusaineid. Väga hea ja kiire tulemuse annab veidi tugevamat puhastust nõudvale pinnale klaasipuru. Kasutame selleks mitmeid fraktsioone, mis omakorda laiendavad teenuste ringi.

Kui keskmine klaasipurufraktsioon sobib veoauto velgede mustusest ja roostest puhastamiseks, siis peenem ehk puuderfraktsioon on kasutatav ka vanalt mööblilt laki eemaldamiseks.

Maakividest seinte puhastamine

Paekivist seinte puhastamine

Palkmaja seinte puhastamine

Renoveeritava maja puhastamine

Palksein enne soodapuhastust

Palksein pärast soodapuhastust

Puitterassi puhastamine

Kiirkaatri puhastamine

Veoki alusraami puhastamine

Järvekaldal astangulised aiavaated

Seitsme aastaga on Berzini pere rajanud Karula järve kaldale omapärase astangulise aia. Kõikjal võib näha maakivi, sellest on kujundatud trepid ja looklevad kõnniteed, laotud müürid. Kõige krooniks on suur maakivist elamu, mis algselt oli Uue-Võidu mõisa laut.

Tekst **Helju Koger**
Fotod **Birgit Püve**

Järvekaldal perenaine Merit Berzin kutsub aiavaateid nautinud külalisi sageli järve äärt pidi kulgevale laudteele jalutama. Puutumatu loodus on üks kodukoha võlusid, mida pere kõrgelt hindab. “Kas just iga päev, aga me käime siin väga sageli jalutamas,” lausub Merit.

Paari kilomeetri pikkune tee algab talu lähedalt, kus elab Meriti ema. Merit ja Aivar märkisid sihi, mille järgi ehitusmees tee

valmis tegi. Aga jalutada võivad seal kõik soovijad. Esialgu lookleb laudtee kõrkjate vahel, siis jõuame puude ja põõsaste varju.

On juuli algus ja võsavahe naadiõite lõhna täis. Tee kõrval õitseb palderjan, puhkemas on angervaks ja õitsemist lõpetamas meelespea. Teele hüppab konn ja kaob kiiresti ojasse. Kaldal on pink, et kevadel kose kohinat kuulata. Seda emotsiooni pakkusid koprad, kes ehitasid ojale kõrge tammi, millest suurvesi hirmsa

aed

Aia perenaine
Merit Berzin.

hooga alla tulvas. Puhkekohti on veelgi. Neist ühel pingid ja alus võrkiige jaoks, kavas on tuua ka piknikulaud. Siit avaneb vaade Järvekalda elamule ja maalilisele aiale. Naaberkrundil kõrguvad kunagise mõisa viinaköögi varemed. Postkaardi-vaade missugune!

Meriti üks unistusi oli rajada oma aed. Uut kodupaika otsides peetigi silmas, et seal oleks aia jaoks lähedalt ruumi. Müügis oli Karula ehk Uue-Võidu mõisa maakivist laut järve kaldal. Selle ümber jätkus piisavalt maad.

Maakivist vaimustatud

Hoone ümbrus oli räämas ja kohati võssa kasvanud. Laut oli 12–13 aastat tühjalt seisnud, aga aknad laudadega kinni löödud ja peal eterniitkatus, mis hoidis ära müüride lagunemise.

Ajahammas polnud suutnud midagi märkimisväärtset korda saata, kuigi hoone võib olla üle saja aasta vana. Müüride maakivimustrit vaadates tahaks tollastele ehitajatele suure kummarduse teha. Vanast laudast muljetavaldava elumaja ehitamine oli suur töö, aga see on omaette lugu.

Maakivivaimustus pani mõtte liikuma. Seda enam et siinkandis polnud suur kunst maakivi hankida. Seda leidis oma talu põldudel, ka õnnestus lammutada paar vana maakivist hoonet. Maakivi lõhkumisega oli muidugi tegu, aga see jäeti kivitööd tundvate meeste hooleks.

Ka taimede valik ja istutamine usaldati suuremalt jaolt asjatundjatele, Merit oli aianduses alles algaja. Aga ta sukeldus sellesse suure põhjalikkusega, nagu kõigisse oma ettevõtmistesse.

Postkaardi-vaade.
Sedasi paistab Järvekalda
elamu laudteeäärsest
puhkekohast.

Lilli on amplites, pottides ja kastides.

Tarbe- ja iluaiaks poolitab ülemise astangu maakivist purskkaev, mis on õhtuti ka valgustatud.

Luges ajakirju, uuris raamatuid ja käis aianäitustel. Tal oli silme ees pilt, missugune peaks aed välja nägema, ning kujundajatega arutatigi läbi, kuidas seda teoks teha.

Krunt asub järve laugjal kaldal, see meelitas astanguid rajama. Loomulikult tuli tublisti kaasa aidata ja kõvasti mulda juurde vedada. Astanguid sai kokku neli: tarbeaed koos iluaiaga, elumaja koos sissepääsuga, puhketsoon ja rannaala.

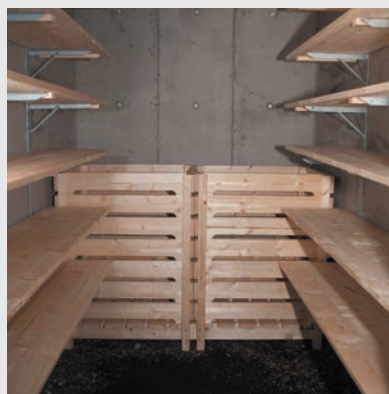
Aia ülemise astangu jagab pooleks tornikujuline purskkaev. Umbes samasugune hakkas Meritile silma Hollandis aianäitusel. Aga too oli liivakivist, mis meie kliimasse ei sobi, ning pealegi hirmkallis.

“Veel uhkema saaks maakivist,” turgatas Meritile kohe pähe. Meister Jüri Siht võttis mõttest tuld ning pani kaevu kokku väikestest maakivikildudest. Ka müür purskkaevu ümber on maakivist, pealmine rida aga laotud vanadest

Traditsioonilise maakeldri omadused tänapäevasel kujul

Kelder tarnitakse valmislahendusena, mis muudab paigaldusele kuluva aja minimaalseks.

Keldril on hoolikalt läbimõeldud valmis sisustuslahendus.

Tänapäevane betoonist maakelder on looduslik ja ökoloogiline viis toidu säilitamiseks. Ise kasvatatud või otse tootjalt ostetud saak säilib maakeldris maitsvana ka suuremas koguses.

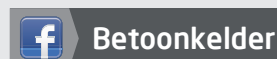
Hoia vaeva: köögiviljad ja hoidised on alati käepärast ja neid ei pea kilokaupa poest vedama.

Hoia raha: aasta varu korraga on soodsam osta ja erinevalt külmikust ei tarbi maakelder elektrit.

Hoia tervist: köögiviljade ja omavalmistatud hoidiste tarbimine kasvab.

PRR
PR BETOON

OÜ PR Betoon
Uus tn 6, Harku,
76902 Harjumaa
tel +37 256 235 172
info@prbetoon.ee
www.prbetoon.ee

*Mulle meeldib
kõike teha põhjalikult,
olgu see kohviku
või oma aia rajamine.
Unistuste nimel tasub
vaeva näha, siis on sellest
ka palju rõõmu.*

MERIT BERZIN

telistest. Öösel on purskkaev valgustatud, see on kaunis vaatepilt.

Mõisate regulaaradeade põhimõttel kujundati purskkaevu ümber kaarjas peenar, mis omakorda jagati neljaks: üks osa on kultuurmustikate ja teine maasikate päralt, ülejäänud on hõivanud maitsetaimed.

Aianurgas paikneb kasvuhoone, kust kevadel tuleb salat ja redis, hiljem tomat, kurk ja paprika. Kasvuhoone kõrval on kolm kastpeenart. Neist ühel aedmaasikapuhmad kõrvuti lopsakate kuumasikatega, marju saab siit suhu pista sügiseni. Kaks teist peenart on salatite ja maitsetaimede jaoks. Lemmikuks on basiilik, kuigi too oleks tänava eelistanud sooja kasvuhoonet. Mullakastide ümber on põimitud lepa- ja sarapuuoksad. Tööriistakuuril on mätaskatus, kus eriti hästi

tunnevad end kukeharjad. Kasvuhoone taga kasvab kartul, peet, porgand, aeduba. Esimene värske kraam tuleb ikka oma aiast.

Maakivimüüri ääres on reas vaarikapõõsad. Aia nurgas aga lauake ja toolid, kus istudes paiskab kätte kogu aed.

Kivid salvestavad soojust, eriti meeldib see noortele viinamarjaistikutele. Seniajani on nad talvekülmale vastu pidanud ja juba saakigi andnud. Sujuvalt läheb tarbeaed üle iluaiaks. Aia ülemine astang on nagu raami sees, seda ääristavad püsilillepeenrad. Keskele on istutatud õuna- ja ploompuid. "Puhast klassika," ütleb Merit. "Head äraproovitud sordid, näiteks 'Valge klaar', 'Liivi kuldrenett', 'Suislepp', 'Martsipan', ploomidest 'Emma Leppermann' ja 'Victoria'.

Juuli algul õitsevad veel mõned pojengid, värvi annab metssalvei. Püsililled vahelduvad madalate pajupõõsaste, enelate ja põõsasmaranatega. Meriti lemmikuks on pojengid, sörmkübaralill,

Kahelt valgelt toolilt avaneb uhke vaade järvele.

kukekannused, helmikpöörised, aga ka kevadine meelislill kobarhüatsint, samuti lupiinid, kukeharjad, kortislehed, laugud.

Merit vaatab peenart hindava pilguga. Õrna lavendli jätvavad varju metssalvei intensiivsed sinised õied – neid taimi tuleb lahus hoida, seda on perenaine peenart rajades arvestanudki. Roosad habenelgid lõhnavad hurmavalt, aga on juba ülearu lopsakaks läinud ning Merit lubab puhmast pisut kärpida. Nüüd mõistab ta oma aeda taimi valida ja oskab neid sobivasse kohta istutada. Aga tunnistab oma veaks seda, et ei tunne sugugi lillesorte ning ostetud püsikute lipikud kaovad käest. Ent nagu aiast näha, pole sellest lugu.

Pumbajaam peidus

Aias ringi kõndides tõmbab Merit siit-sealt välja mõne umbrohu, aga püsivalt ta rohimisega tegelda ei jõua. Nii et kord nädalas käib tal aiaabiline. Merit ja Aivar Berzinil on ju kolm last:

Brit (17), Emma (13) ja pesamuna Erik, kes pole veel aastanegi. Lisaks pere eest hoolitsemisele peab Merit Viljandis kohvikut Fellin. Kohviku kööki jõuavad siit aiast paljud maitsetaimed, näiteks koriander ja till, aga ka mungalill ehk kress, jänese kapsas. Ka lopsakad lillekimbud ja -seaded kohviku laudadele tulevad siitsamast.

Korraks põikame sepistatud sissesõiduvärava juurde. Merit viitab munakivisillutisele, millega ta sugugi rahul pole. Nüüd on naine võtnud pähe, et rajab sissesõidutee keskele punastest tänavakividest mosaiigi, mustri joonistab muidugi ise. Kuna mõte jonnakalt peas püsib, siis võib arvata, et varsti läheb tööks.

Maja otsaseinal lokkab metsviinapuu, anumates lilled, sein ääres seisab sinine pink. Erksat värvi pingid meeldivad Meritile, lisaks valgetele on erkroosa ja krellsinine.

Sissesõiduteelt viib maja taha kaheastmeline trepp, kus kahel pool aiavaasis rikkalikult õitsevad roosid. “Just eile ostsin, tükk aega ei leidnud siia midagi sobivat,” lausub Merit.

Majatagune on askeetlik. Ühel pool punastest tänavakividest teed on muruplats, seinäärne osa aga kaetud graniitkillustikuga. Sein ääres kasvab kontpuu. Tagatrepi ees on potililli ja mitu amplit, nii ei jää siingi, suhteliselt varjulises, kohas õu õiteta.

12. septembril kell 10–16
VI laat taimegurmaanidele
„Võhma juurikas“
Võhmas Viljandimaal

Külastajatele laat ja näitused **TASUTA!**
 Kaubeldakse aia- ja metsasaadustega.

Võhma vaba aja keskus:
 käsitöönäitus-müük
 fotonäitus-müük
 fruktodisaini töötuba kell 12–14

Info: 517 6748
 info@vaskanarbik.ee
www.vaskanarbik.ee

Korraldab Võhma aiandusselts Kanarbik.

Kõrged ja madalad püsililled vahelduvad põsastega.

Pikkade ja tihedate õisikutega lupiinid on ühed Meriti lemmikud.

Elamu teises otsas kasvab lopsakas jugapuu ja seinä ehib siingi metsviinapuu. Silma hakkab metallist luuk, mis on stiilselt ümbritsetud maakiviga. “Siin all on peidus meie pumba-jaam, kastmisvesi tuleb ju järvest,” avaldab perenaine salapärase luugi saladuse.

Maja otsast algab kitsas maakivitee, mis viib välja joogaplatsile. Suvehommikuti tervitavad Merit ja Aivar päikest just siin. Aivar teeb joogat ja Merit pilatase harjutusi. Seejärel käiakse ujumas ning alles siis on aega kohvi juua.

Söögituba ja spordiplats

Maja otsas autosid nähes ja õues hõiskamist kuuldes tekkis meil esialgu tunne, et tegu on hoopis puhketaluga.

“Ikka õige koht, mu vennapere tuli külla,” rahustab külalisi perenaine.

Maja ees on suur spordiplats, kus võib mängida nii jalgpalli, võrgutennist kui ka sulgpalli. Kahe pere peale saab juba võistkonnad kokku.

Maja ees on piisavalt ruumi, pole karta, et pall võib lillepotid trepi kõrval ümber ajada. Küll külalale liiga ei tee – pottides lilled sobivad siia, mis

sellest et ukse kõrvalt algab pikk püsilillepeenar. Parajasti õitsevad päevaliiliad ja lõhnav kuslapuu, maadligi hoiavad tuhkpuud ja roomav kadakas. Siin kasvab ka üks paljudest pihlakatest. “Pihlakas annab energiat,” märgib Merit. Aga lisaks pihlakaile on nad istutanud ka pärnasid, neid on praegu kaks – suur ja väike.

Ka spordiplatsi ääristab püsilillepeenar. Üsna selle ääres on söögilaud. Kui ilm vähegi lubab, einestatakse ikka õues. Tuleb vaid valvata, et kergelt lendu minevad esemed tuule meelevalda ei satuks. Söögilauast pisut eemal kasvavad vanad põlispuud, mille varju on üles pandud võrkkiiik.

Elamu eest algab looklev kõnnitee. Maakivide vahele on puistatud graniitsoelmeid, sedasi püütakse umbrohtu ohjeldada.

Maakivist trepp viib randa. Seda treppi ehitati lausa kaks aastat. Maakivide lõhkumisega nägi meister Riho Lenk kõvasti vaeva, aga takistuseks oli ka vihmane suvi. Äkitselt alanud vihmahoog viis kive siduva segu minema, nii et lõpuks ehitati rajatisele katus peale. Sedasi trepiehitus veniski.

Trepi ees on kaks kõrge seljatoega tooli. Võtad aja maha ja naudid vaateid.

Kaugelt paistab maantee, kus kihutavad til-lukesed, mänguauto mõõtu sõidukid. Lähedal on veepiir, rand paadisilla ja päevitustoolidega, muru niidetud.

Praegu sahisavad seal kõrkjad, aga varakevadel puhkevad rannaski esimesed kevadlilled. Varaseid õitsejaid – nartsisse, tulpe, krookuseid, kobarhüatsinte – leidub kõigil peenardel, ja neid võib kokku olla mitusada. ☘

RANNAMÕISA

LINNULIHA EKSPERT

Alati värsked ja kvaliteetne!

Lehtpõõsahekk istutage sügisel

Tekst **Kaja Kurg**
Fotod **Shutterstock, reprod**

Nutikas aiapidaja võtab lehtpõõsastest heki rajamise ette septembris-oktoobris, sest siis saab kasutada paljasjuurseid istikuid, mis on potitaimedest märkimisväärselt odavamad. Samuti soosib niiske ja jahe sügisilm juurdumist.

Ilma hekkideta ei saa aias kuidagi hakkama. Krunti piirav kuni paarimeetrine roheline piire varjab võõraste pilkude eest ja loob turvalise tunde aias olemiseks, peale selle kaitseb ka tuule eest. Madalamate hekkidega saab aeda liigendada ja need on heaks taustaks värvikatele lilledele ja ilupõõsastele. Kääbushekkidega on tore ääristada peenraid ja aiateid.

Potis kasvavaid lehtpõõsaid võib istutada kogu hooaja jooksul. Paljasjuursetele saab sügisel õige aeg siis, kui lehed hakkavad lahti tulema – kasv on siis lõppenud ja taim talub ümberistutamist paremini. Kevadel tuleb paljasjuurseid istutada enne pungade avanemist.

Lehtpõõsaid võib istutada novembrini, oluline on, et enne püsivaid külmasid jääks taimedele paar nädalat aega juurdumiseks. (Okaspuudel kulub rohkem aega, et enne talve korralikult juurduda, neid ei soovitata septembri algusest hiljem enam istutada.)

1. Valmistage ette istutuskoht

Kõigepealt märkige maha tulevase heki asukoht: torgake selle algusesse ja lõppu tokid ning tõmmake nende vahele pingul nõör. Kaevake piki nõöri umbes 30–40 cm laiune ning sama sügav istutuskraav.

Kobestage kraavi põhi aiahargi või labidaga ja täitke poolenisti kompostmullaga. Veidi võib lisada ka mõnd aeglase toimega kompleksväetist.

Nõörile võib pesulõksudega ära märkida taimede vahekaugused, sest siis läheb istutamine kiiremini ja rida saab ühtlane.

Nüüd sobitage prooviks üks istik kraavi. Kui taim jääb liiga kõrgele või madalale, võtke alt mulda ära või pange juurde.

2. Pilkk istikutele

Vaadake üle juured: kõik, mis on murdunud või kahjustatud, lõigake oksakääridega tagasi. Juurte kärpimine soodustab nende harunemist.

Paljasjuursed istikud juurduvad paremini, kui hoiate neid enne istutamist paar tundi juuripidi vees. Konteinritaimede mullapalli hoidke üleni vees 15–20 minutit, et see imaks end täiesti vett täis.

Kui paljasjuurseid taimi ei saa kohe istutada, hoidke neid kuivamise vältimiseks juuripidi kilekotis niiske turba, saepuru või sambla sees. Kotisuu siduge juurekaela kohalt kinni. Istikute punnid võib ajutiselt ka kohevasse mulda panna.

3. Hakkame istutama

Ärge laduge kõiki paljasjuurseid istikuid korraga istutuskraavi juurde valmis, kuna õrnad narmasjuured võivad päikese ja tuule käes hävida mõne minutiga. Sellised taimed ei pruugi üldse kasvama minna. N-ö ootel istikuid hoidke varjus ja katke juured märja kangaga, et nad ei kuivaks.

Hekki on parem istutada kahekesi: üks hoiab istikut õiges asendis ja teine katab juured mullaga, siis tallab esimene pinnase taime ümber kinni.

Juured jaotage ühtlaselt igasse suunda laiali, need ei tohi jääda ülespidi (juhtub siis, kui kraav pole piisavalt lai). Paljasjuurde istik peab jääma pärast mulla kinnitallamist samale sügavusele, nagu ta varem kasvas (juurekael maapinnaga tasa).

Potis kasvanud taimel harutage juurepalli küljest juuri lahti, siis suunduvad need ümbritsevasse mulda ja istik juurdub paremini. Nõu-

istik pange veidi sügavamale, et juurepallile saaks pisut mulda peale panna.

Pärast istutamist tuleb taimi korralikult kasta, sest vesi viib mulla tihedalt juurte ümber. Kui mullapind on tahenenud, kobestage seda rehaga ja multšige vähemalt 5 cm paksuselt okaspuu koorepuruga.

4. Kääritöö teeb heki tihedaks

Nüüd tuleb veel istikud kääridega üle käia. Kõigepealt eemaldage kõik kuivanud ja vigastatud oksad, seejärel kärpige taimi 1/2 kuni 2/3 võrra. Pärast lõikamist võiks istikute kõrguseks jääda 15–20 cm.

Algajale aiapidajale võib tunduda selline lõikus väga jõhker, kuid ainult nii saab ilusa tiheda heki – tugev tagasilõikus sunnib põõsaid uusi oksa kasvatama ehk harunema juba maapinna lähedalt. Jättes istikud tugevalt tagasi lõikamata, kasvab hõre ja alt tühi hekk.

Lõigake kogu rida nõõri järgi, siis jäävad taimed ühekõrgused.

Esimese kasvuaasta suve algul ja keskel võite lehtpõõsastel veel korra kõiki pikivõrseid kergelt tagasi lõigata, see soodustab külgharude kasvu. ☼

Kui tihedalt?

Järgige soovitatud istutusvahesid. Tasub teada, et kui istutate ettenähtust hõredamalt – et taimi kuluks vähem ja saaks kokku hoida –, kulub korraliku heki saamiseks hulga rohkem aega.

- Madal hekk (0,5–1 m): taimede vahe 25–30 cm.
- Sobib muru piirdeks, iluaeda ja teede äärde. Sobivaid liike: läikiv tuhkpuu, harilik liguster, mage sõstar, taraenelas, Thunbergi kukerpuu, jaapani enelas, põõsasmaran.
- Keskmise kõrgusega (1–1,5 m): taimede vahe 30–40 cm (keskmiselt kolm taime jooksvale meetrile).
- Tüüpiline tänaväärne hekk. Sobivaid liike: läikiv tuhkpuu, ebajasmiiin, harilik liguster, ungari sirel, viirpuud, mage sõstar, harilik kukerpuu, kurdlehine roos.
- Kõrge hekk (1,5–2 m): taimede vahe 50–80 cm. Sobib tänava äärde piirdeks, kaitsehekiks, taustaks öitsvatele põõsastele. Sobivaid liike: ungari sirel, viirpuud, pärnad, kontpuud, sarapuu, ebajasmiiin, põisenelas, villane lodjapuu.
- Elavmüür (üle 2 m): taimede vahe 50–120 cm. Sobivaid liike: pärnad, valgepöök, viirpuud, must aroonia, sarapuu, ungari sirel.

Allikas: Helve Sarapuu "Hekid ja hekitaimed" (Valgus 2000)

Lehtpõõsaste eelised

- Kasvavad hulga kiiremini kui okaspuud, tekitades ruttu tuule ja muu ebameeldiva eest kaitsva seina.
- Taastuvad hästi mehaanilistest vigastustest.
- Lehtpõõsahekki on lihtne noorendada.
- On vähem muret kui okaspuudega, mida ohustavad kevadtalvine päikesepõletus ja seenhaigused.
- Okaspuuheki pluss on see, et ta on läbipaistmatu müür ka siis, kui lehtpuud on lehed langetanud. Kuid õigesti rajatud ja korralikult hooldatud lehtpõõsahekk võib olla samuti vägagi tihe ja ka raagus olekus tõhusalt soovimatuid vaateid varjata.

Nägemiseni, *roheline*

Roheline on aia kui väliseluruumi "sisekujunduse" alus. Kuigi näib, et seda värvi on niigi enam kui piisavalt, kipub roheline ometigi sügisel vägisi käest libisema. On igati kohane mõelda, kuidas seda värvi aeda juurde tuua.

Tekst **Jaan Mettik**, fotod **Jaan Mettik, Shutterstock, repro**

Roheline on looduse, viljakuse ja taassünni värv. Roheline on rahustav, lõdvestav, ning kui sellega on seotud veel sinine, peaks tulemus sümboliseerima suisa harmooniat ja tasakaalu.

Nagu rohelisel metsal, on ka rohelisel värvusel mitmeid müstilisi seoseid.

Roheline on haldjate, metsa ja mäevaimude ning idamaades ka draakonite värv. Sellega seostub ka seks.

Lisaks heale on rohelisel ka halbu tähendusi. Seda on seostatud kadeduse ja armukadeduse, haiguste ja mürkidega. Keldi traditsioonis kutsus roheliste rõivaste kandmine esile

õnnetusi ning võib põhjustada suisa surma. Isegi rohelisi autosid oleks õigem vältida.

Negatiivsete tähenduste skaala leebemast otsast vaadates seostub roheline ka nooruse, kogenematusse või suisa rumalusega, ega muidu öeldaks: noor ja roheline...

Mai

Mais on nii palju värsket tärkavat rohelist, et rohelised või rohekamad õied võivad väga lihtsalt märkamatuks jääda. Õnneks avavad mõned neist oma õied juba siis, kui väljas valitsevad alles kulu toonid, ning sel ajal on iga roheline kulda väärt.

1. Võsaulane 'Monstrosa'

(*Anemone nemorosa* 'Monstrosa')

Võsaulased seostuvad valendavate metsaalustega, kuid kultivar 'Monstrosa' on märksa tagasihoidlikum. Tema õied on peaaegu mattunud kohevasse lehestikku ning õitsev taim jätab kuidagi sulise mulje. Kui tahate seda põnevat lille oma aias näha, arvestage, et tema kasvunõuded ja elukombed on samasugused nagu põhiliigilgi.

2. Punane leeder

(*Sambucus racemosa*)

Punane leeder on meie looduses üks esimesi lehtijaid ning ka õitsejaid. Kuigi eraldi võttes on kohevad rohelised õisikud üsna tagasihoidlikud, moodustavad nad lehtiva leedri

punakate lehtedega vahva kontrasti ning püüavad ümbritseva varakevadise troostituse foonil kenasti pilku.

3. Harilik lepiklill

(*Chrysosplenium alternifolium*)

Mina kirjeldaks lepiklille õisikute värvust kuldrohelisena, ning see kirkas toon paneb vastupandamatult särama nii taimi ümbritseva mulluse kulu kui ka mudalombid. Kuna lepiklill armastab niiskust, ei tasu proovida istutada teda kuivapoolsele lillepeenrale. Samas on ta varjulise lodu kaldal imekena.

4. Punane tamm

(*Quercus rubra*)

Tammede õisikud jäävad sageli märkamatuks. Need puhkevad samaaeg-

selt lehtimisega ning sel ajal on muud rohelist sedavõrd palju, et tammede vahvad punakasrohelised õienarmad jäävad lihtsalt kahe silma vahele.

Õnneks ei sõltu sügisene tõrusaak inimestest või putukatest – tammed on tuultolmlejad.

5. Kahkjass püvilill

(*Fritillaria pallidiflora*)

Püvilillede õied ei väsi iseäralike värvidega üllatamast. Kuni 60 cm kõrguse kahkja püvilille rippuvad õiekellukad on kollakasrohelised.

Looduses kasvab see taim Kasahstani ja Loode-Hiina mägistepis. Aias kasvades eelistab ta aga kergelt varju ning jahedat aiamaulda, mis isegi südasuvel läbi ei kuiva.

lillepeenar

1

2

3

4

5

Juuni

Jaanikuine rohelus seostub eelkõige vihtade tegemisega. Järgnevatest taimedest küll saunaseltsilist ei saa, kuid neile, kes oskavad selliseid õisi märgata, pakuvad nad palju rõõmu. Vaasi neid tuua ei maksa, kuid põnevad fotomodelid saate igatahes.

1. Teravalehine magnoolia

(*Magnolia acuminata*)

Teravalehise magnoolia sinakasrohelistest õiepungadest puhkevad kollakasrohelised õied on sulaselge eksootika.

Need õied on pilkupüüdvad ning lisaks erakordselt peene aroomiga. Kui teil õnnestub istikuid hankida, tasub teravalehise magnoolia kasvatamisega kindlasti katsetada.

Just sellesse liiki kuulub Eesti suurim, pea 20 m kõrgune magnooliapuu.

2. Harilik kortsleht

(*Alchemilla vulgaris*)

Kunagine aasataim kortsleht on tänapäevaste loodusaedade vaieldamatu lemmik. Oma korrapäraste lehtede ning kohevate õisikutega sobib ta hästi nii peenrapiirdeks kui täitetaimeks.

Kortslehel on veel üks hea omadus: kui taim kipub suve jooksul rääbakaks jääma, lõigake ta maha ning peagi tärkab ilus noor kortsleheädal.

3. Suurelehine tobiväärt

(*Aristolochia macroplylla*)

Tobiväädi vahva kujuga õied jäävad sageli lopsaka lehestiku varju. Külgvaates kõverat piibukaha meenutav vorm pole õitel aga asjatult. Taim püüab sel viisil tagada, et iga õide sattunud putukas võtaks lahkudes kaasa õietolmukandami, kindlustades sel viisil tobiväärtide tolmlenemise ning nõnda ka seemnesaagi ja loodusliku järelkasvu.

4. Mitmeõieline kuutöverohi

(*Polygonatum multiflorum*)

Elegantset kuutöverohud on varjuaias asendamatud. Kord end juba sisse seadnud, on nad vastupidavad ning pikaealised.

Meeles tuleks pidada vaid seda, et tema marju ei maksa suhu noppida. Kuutöverohi on üpris mürgine taim. Lisaks põhiliigile on olemas ka sorte, neist mõned ka kirjulehised.

5. Kolmetine tulivõhk

(*Arisaema triphyllum*)

Kolmetine tulivõhk sarnaneb Eestis küllalt levinud amuuri tulivõhuga, kuid on sellest jõulisem. Heas kasvujõus taim võib olla kuni poole meetri kõrgune.

Nagu paljud metsataimed, eelistab ka see roheline iludus poolvarjulist kasvukohta ning kohevad parasniisket viljakat mulda.

Juuli

Südasuvise värvikirevuse keskel on rohelised õied igati kena ja rahustav vaheldus. Iseasi on see, kas need õied pealiskaudsel vaatlemisel ka üles leiab. Õnneks vahel aitab lõhn, mis ninna kandudes õiteni juhatab.

1. Itaalia kukeleib

(*Setaria italica*)

Itaalia kukeleiva õisikute kohevad karvavorstid väärivad nii imetlust kui korjamist. Neile, kes tahavad talvel lilleseadetega tegelema hakata, on kukeleiva õisikud hea töömaterjal, kuid need tuleb õigel ajal ära korjata. Viljade valmimiseni kasvada lastud "vorstikesed" kipuvad laiali pudisema.

2. Sile torbiklill

(*Moluccella laevis*)

Otsekui väikestest lehtritest kokku pandud sile torbiklill pärineb Türgist ja Süüriast ning päritolust tingitult armastab päikest ja kergemaid muldi. Sellises kasvukohas võivad tema õisikud kasvada isegi meetrikõrguseks. Kel soovi, võib need kokku korjata ning ära kuivatada. Torbiklill säilitab oma ilu ka kuivkimpudes.

3. Hiina kibuvits

(*Rosa chinensis* f. *viridiflora*)

Roheliseõieline hiina kibuvits ei meenuta sugugi roosi ning ta ka avastati pooljuhuslikult. Esimest korda märkas rohelist roosiõisi ameeriklane John Smith 1827. aastal. Iseäralikke õisi kandev põõsas ise on keskmise kasvukõrguse (kuni 1,2 m) ja püstaka kasvukujuga.

4. Amuuri pärn

(*Tilia amurensis*)

Amuuri pärna kollakasrohelised rohkeõielised õisikud meenutavad välimuselt veidi isegi vahalille, kuid lõhnavad ehtpäernalikult samuti mee järele. See kauniõieline pärnaliik on Eestis täiesti perspektiivikas ning vääriks kindlasti suuremat tuntuust.

5. Hõlmne ogakurk

(*Echinocystis lobata*)

Hõlmne ogakurk on meile tulnud Ameerikast ning tunneb end Eestis suurepäraselt. See üheaastane taim võib kerge vaevaga ronida 4–5 meetri kõrgusele. Õnneks ta end siin siiski nii koduselt ei tunne, et kipuks loodusse levima. Kuigi taim võib anda ise-

külvi, piirdub tema levik seni aedade ja prahipaikadega.

6. Rohetubakas 'Lemon Tree'

(*Nicotiana langsdorfii* 'Lemon Tree')

Rohetubaka saledad õiekellukatega õisikuvarred pole küll peenras esime-

sed pilgupüüdjad, kui pakuvad värvilistele õitele kena täiendust ning lisavad peenrale mahulisust ja dünaamikat.

Lisaväärtus on õite peen aroom, mis hakkab levima õhtuti ning on tugevaim öösiiti.

lillepeenar

1

2

3

4

5

6

August

Augustis hakkavad end näitama kõik-sugu viljad. Mõned küpsevad küll kollaseks ja punaseks, kuid mitmed jäävad ka valminult roheliseks. Tõsi, nemad ei panusta ka lindude ja loomadega levimisele, vaid annavad end tuule hoolde.

1. Koera-pöörirohi

(*Hyoscyamus niger*)

Kuigi mürgine umbrohi, võiks koera-pöörirohi olla iga lillepeenra ehe. Tal on efektne kasvukuju ning kaudid kreemikasrohelised õied, mis on kirjatud punaka soonestusega. Kahju ainult, et taim nii vastikult haiseb, ning siis, kui talle võimalus jäetakse, peenart üle võtma kipub.

2. Vahtralehik

(*Kalopanax septemlobus*)

Vahtralehik on tõeliselt eksootiline puu. Tal on ogaline tüvi, suured hõlmised vahtrat meenutavad lehed ning suve lõpul lisaks kohevad valkjashelised õisikupallid. Kui selline loetelu veel piisavalt huvi ei äratanud, võib lisada, et ta on Eestis igati vastupidav ning et vahtralehiku lähedane sugulane on imeravimtaim ženšenn.

3. Siilkübar 'Coconut Lime'

(*Echinacea 'Coconut Lime'*)

Siilkübarad on tuntud eelkõige kirgaste värvide poolest, kuid 2005. aastal Hollandis aretatud 'Coconut Lime' on väga pastelne. Tal on täidetud laimiroheline õisikusüdamik, mida ümbritsevad valged keelõied. Nagu teisedki

siilkübarad, sobib ta hästi nii peenra-kui lõikelilleks.

4. Harilik humal

(*Humulus lupulus*)

Sajand tagasi käis iga majapidamise juurde humala- ehk tapuaed. Tänapäeval kohtame seda lopsakat ronijat aedades teenimatult harva, veel harvem näeb aga rohelisi humalakäbisid. Kui teil on õnn oma aias humalat omada, tasuks humalakäbid kokku korjata ja ära kuivatada ka siis, kui te õlut ei pruuli. Neist saab mõnusa aromaatsed padjatäidise.

5. Regeli kolmtiivak

(*Tripterygium regelii*)

Kuigi kolmtiivaku kohevad õisikud ja eriti vilikonnad meenutavad eelkõige hortensiaid, on need taimed suguluses hoopis kikkapuudega. Loomult kasvab kolmtiivak laiuva põõsa või liaanina, ning kuna Eesti kliimat taluvid liiane pole just üleliia, vääriks ta tublisti laiemat tuntuust.

6. Kolmiklehine humalapuu

(*Ptelea trifoliata*)

Humalapuu pole oma nime saanud mitte panuse eest õlletööstusse, vaid lihtsalt lõhna järgi. Tema tiivulised viljad ning vähemal määral ka lehed eritavad mudimisel humala lõhna meenutavat aroomi. Tõsi küll, Ameerikasse asunud eurooplased proovisid seda taime ka õllemaitsestajana puukida, kuid sellest ei tulnud midagi head. ☘

6 438 138 kWh

Just nii palju elektrit toodaksime
aastas, kui kataksime terve Eesti
päikesepaneelidega.

Aitame püüda kinni osa, mis võiks
kuuluda Sulle.

Küsi hinnapakumist juba täna!

 ENERGOGEN

KÜSI "MAAKODU" KAMPAANIAPAKKUMISTI!
PAKKUMINE KEHTIB KUNI 30. SEPTEMBRINI

www.energoen.ee info@energoen.ee +372 5303 7734 Punane 73, 13619 Tallinn

Uudsed lõhnad ja maitseed ürdipeenral

Viljandi külje all tegutseva Järve aiandustalu kevadises istikuvallikus on alati olnud põnev valik maitsetaimi. Kõiki neid näeb suvel kasvamas ka talu aias.

Tekst Kaja Kurg, fotod Birgit Püve

Perenaine Merike Rosenberg kujundas õuele maitsetaimedest ja maakividest kena nõlva. See on justkui ürdivitiin, kus näeb kasvamas kogu pereettevõtte Järve Talu Aiandus OÜ maitsetaimesortimenti.

Juuli lõpus Maakodu külaskäigu ajal olid kevadel oma tarbeks istutatud taimedest saanud lopsakad puhmikud, mida paitades-näpistades-näksides nautisime oivalisi aroome ja põnevaid maitseid. Merike Rosenberg tutvustas uuemaid liike-sorte ning andis näpunäiteid nende kasutamiseks.

Indiaani piparrohi

Meie aiapidajad tunnevad üheaastast aed-piparrohtu ja püsikust mägi-piparrohtu, samast perekonnast on pärit ka indiaani piparrohi, mis on samuti püsik. Pikad varred juurduvad imehästi ja moodustavad kena tiheda pinnakatte,

nõlval kasvades hakkavad väädid tordasti allapoole roomama-rippuma.

Järve talu aias on uut põnevat piparrohtu kasvatatud juba kolm aastat. Ühe pehme talve elas taim isegi katmata üle, kuid kindlam oleks seda siiski teha.

Lehtedel on värskendav mündi-aroome ja -maitse, lehti muljudes sõrmedele jääv vürtsikas lõhn on tõeliselt nauditav. Merike soovib: "Indiaani piparrohi sobib lihatoitudesse ja marinaadidesse. Mikserdage lehed peeneks, määrige liha lehepuruga kokku ja laske veidi seista. Lisage lehemassile ka salveilhti, need annavad soolakat maitset. Sellist ürdisegu kasutades saab hakkama täiesti ilma soola ja piprata."

Indiaani piparrohu lehekesi tasub lisada põneva maitsenüansi saamiseks teistesse taimeteedesse.

Indiaani piparrohi
(*Satureja douglasii*)
'Indian Mint'.

Ilus ürdipeenar Järve talu õuel, kus vana klassika kõrval kasvab ka palju uusi liike-sorte.

Rippuv piparrohi

Piparrohu perekonna teise uustulnuka võrtsikas lõhnas ja maitstes on tunda segu liivateest ja punest. Taimel on samuti rippuv-roomav kasvukuju, seetõttu sobib ta hästi nõlvale, kust saab alla valguda, ning kindlasti ka amplicse.

Järve talu ürdipeenras on rippuv piparrohi tänavu esimest aastat ja perenaine alles tutvub temaga. Aga maitse ja lõhna järgi võiks öelda, et seda piparrohtu tasub lisada pitsadele ja pastadele.

Rippuv piparrohi
(*Satureja spicigera*)
'Karpaten'.

KRISTIINE AIAKESKUS

müüb roosiistikuid, püsi- ja suvelilli,
ilupuid ja -põõsaid, okaspuid,
hekitaimi, viljapuid,
marjapõõsaid, maasika- ja
vaarikataimi ja palju muud.

Linnu tee 39, Tallinn
avatud iga päev 9–19
tel 677 3426
www.kristiineaiakeskus.ee

Sidrunaloisia

Libistades käega üle heleroheliste lehtedega koheva puhmiku, paiskub õhku kõige ehtsam tsitrussearoom, magusmõrkjas ja värskendav. Tõeline nauding lõhna- ja maitsemaaniale!

Merike pügab müügi jaoks sirguvaid väiketaimi, et need rohkem harunema hakkaksid. Nii jõuavadki kevadlaatadele juba kenad kohevad puhmikud, mis aias peenrale istutades jõudsalt edasi kasvavad. Sidrunaloisiat tasub suvel hoolega kasutada, sest noorte lehtedega latvu näpistades muutub põõsake aina kogukamaks.

Sidrunilõhnalistest lehtedest võib teha eraldi teed või lisada teistele taimeteedele. Need sobivad puuviljasalatisse ja magustoitudesse, smuutidele annavad värskendavat sidrunimekki. Võib proovida kasutada kapsa- ja porganditoitudes. Säilitamiseks pange lehed sügavkülma – aroom ja maitse säilivad seal paremini kui kuivatatult.

Sidrunaloisia on küll püsik, kuid pole mõtet teda toas ületalve hoida, kuna puitunud varred annavad kevadel väga nirult noori võrseid. Lihtsam on igal aastal osta uus noor elujõuline taim.

Prantsuse estragonpuju

Eestis on levinud estragonpuju vene vorm, mis on kibe-mõrkjas ega ahvatle köögis kasutama. Prantsuse vorm seevastu on midagi tõelisele gurmaanile: kergelt aniisine, magus, hõrk. Prantsuse köögis on ta väga armastatud.

Ravimtaimetark Tiiu Väinsaar on kirjutanud, et “prantsuse estragonpuju on ka seedeelundite sanitar ja tapab tõhusalt baktereid, üks tema toimeaine – rutiin – takistab aga rasva kogunemist veresoonte seintele”.

Lehti ja noori rohtseid võrseid tarvitage võimalikult palju seni, kuni neid on saada värskena. Kuivatades osa toimeaineid haihtub ning maitse kaotab palju oma veetlusest. Targem on estragonpuju säilitada sügavkülmas.

Lisage hakitud värsket ürtil rohelistesse ja ka tomati- ning kar-

Sidrunaloisia
(*Aloysia citriodora*)
'Freshman'.

tulisalatisse, ahjukanale ja -kalale. Estragonpuju on hinnatud lisand hoidistes, temast saab head maitseäädikat ja -õli.

Estragonpuju on püsik. Kuna tema juured on üsna pinnapealsed, tasub lumevaesel talvel neid külma eest katta.

Prantsuse estragonpuju
(*Artemisia drancunculus*
var. *sativa* Besser)
'Pfefferkorn'.

Kääbuskarri

Helehalli lehestiku ja idamaise aroomiga puhmake on tegelikult ahtalehine käokuld, kääbuskarri on tema kaubanduslik nimi. Ja väga õigustatult, sest imepeenikeste lehtedega kaetud hõbedasi oksid läbi peo tõmmates jääb nahale ehe karrilõhn, mida on tunda veel palju tunde hiljemgi.

Kas pole tore taim – selle asemel et karrit poest osta, piisab nüüd aeda minekust, et anda kanale, kalale, lihale, riisile ja Hiina toidule mõnusat karrimaitset. Kuivatades lehekeste lõhn tugevneb.

Kääbuskarri on Järve talu ürdipeenas esimest suve. Seega ei oska veel öelda, kas ta elab seal talve üle või kas on mõtet teda toas talvitada.

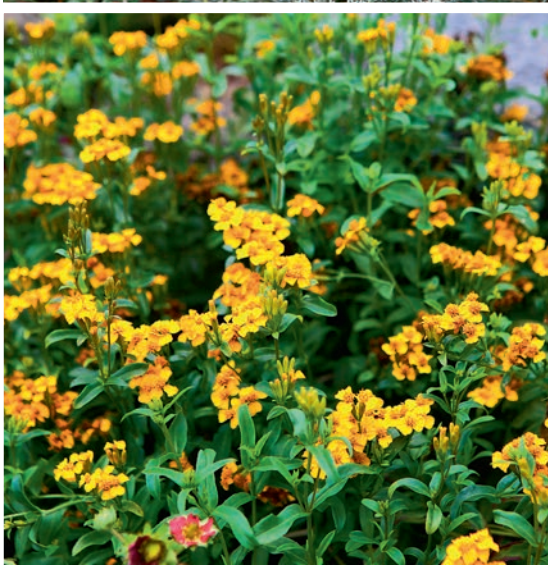
Kääbuskarri ehk ahtalehine käokuld
(*Helichrysum italicum*) 'Aladin'.

Läikiv peulill

Populaarsete peulilide vähem tuntud pereliige õitseb kogu suve. Lisaks rõõmsale kollasele laigule, mille ta ürdipeenas tekitab, saab teda mitmeti ka köögis kasutada.

Tumerohelistel lehtedel on tugev aniisilõhn ja magus maitse. Ka väikesed kollased õied on magusad, neid on tore panna tordile kaunistuseks. Kogu taimest saab rahustava toimega teed. Värsket hakitud ürtil võib aniisise meki saamiseks lisada salatitele, suppidel ning köögiviljavokile. Kuna tegu on üsna vänge ürdiga, kulub teda toidu maitsetamiseks vähe.

Läikiv peulill on üheaastane taim, taimede ettekasvatamiseks külvake ta aprillis.

Läikiv peulill
(*Tagetes lucida*) 'Anisata'.

Vaakumkilekotis saad säilitada kala, liha ja kõike muud head!

Takaje patenteeritud uus süsteem võimaldab vaakumpakendada ka klaasanumasse ja -pudelisse. Nii saad säilitada vedelikke, moose ja õrnu puuvilju.

Vaakumpakendamine pikendab toiduainete säilimise aega 3–5 korda. See on üks tervislikem toiduainete säilitamise viis.

Kvaliteetsed toidu- ja taimekuivatid

Kuivata ise ürte, viinamarju, marju, õunu, seeni, kala ja liha.

Rodoaed

www.rodoaed.ee rodoaed@gmail.com tel 50 16 742

 www.facebook.com/kasvuhooned

Kõik maitsetaimed tahavad kasvada päikeselisel kohal, siis on nad võimsamad: rohkem on toimeaineid, aroom ja maitse on tugevamad.

Magus lippia

Nimi ei valeta – see taim on tõesti magus! Kirjanduse andmeil sisaldab ta magusainet, mis on suhkrust tuhat korda magusam, kuid samas ei sisalda ühtegi kalorit. Merike ütleb, et tema lapselapsed käivad alatasa peenralt magusaid lehti suhu pistmas. Õied on veel magusamad kui lehed.

Kohvi või tee saab magusaks paari lehekesega. Puhas lippialehetee on liiga vänge, aga lehti tasub lisada teiste taimeteede maitsestamiseks. Lehti võib ka kuivatada, talvel kuluvad need ära bronhiidi peletamiseks.

Peenrale moodustab magus lippia ilusa lillakaspunaste varjunditega lehevaiba, mida kaunistavad pisikesed valged õienööbid. Kuiv ja jahedus muudab lehed punakamaks ning värvilaik saab jumet juurde.

Oliivirohi

Ilusa erkroheline värv ja peene lehestruktuuriga madal puhmas on peenral tõeline silmarõõm. Botaaniliselt on tegu roheka santoliiniga, oliivirohi on tabav kaubanduslik nimi. Pisikesi lehekesi muljudes on tõesti tunda, nagu nuusutaksid oliive.

Oliivirohu lehekestega saab anda toidule mõnusat oliivimaitset ja -lõhna, neid võib lisada salatisse, pitsale, pastale, liha- ja kala-roogadele. Õrnadest erkrohelistest lehtedest saab kena garneeringu.

Magus lippia (*Lippia dulcis*) 'Colada'.

Oliivirohi ehk rohekas santoliin (*Santolina rosmarinifolia* syn. *Santolina viridis*) 'Olivia'.

Piparmünt (*Mentha x piperita*) 'Multimentha'.

Oliivirohi on püsik, aga seda veel ei tea, kas ta suudab peenral talvituda. Merikese sõnul on oliivirohi sel suvel nirult kasvanud, tundub, et ta tahab rohkem soojust. Ilmselt ka niiskust, sest Järve talu maadel on alati väga kuiv – mujal sajab, seal ei tule aga piiskagi.

Piparmünt 'Multimentha'

See uus sort jääb silma oma ilusate reljeefsete lehtede ja jõulise kasvuga.

Lehti paitades paiskub õhku tugev lõhnapily, sest need sisaldavad eriti palju mentooli ja muid eeterlikke õlisid. Seetõttu ei saa neid aga hästi külmutada, tuleb kuivatada.

Jõuline 'Multimentha' sobib külmade jookide maitsestajaks ja lõhnavaks taimeteeks. Kasutage tema lehti ka lihatoitudes ja kastmetes.

Järgmine piparmündipuhmas üllatab meid meeldivalt aga hoopis värskendava apelsinilõhnaga. See on sort 'Granada'.

Maasikmünt 'Almira'

Mündipuhmaid silitades saame nautida veel metsmaasikalõhna, mille on aretajad andnud sordile 'Almira'.

Merike soovitab maasikmündi peenestatud lehti panna lihtsalt vee sisse mõnusa maitse saamiseks. Maasikalõhnaliste ja -maitsete lehtedega on tore garnearida magustoitu ja jäätist.

Kuivatada maasikmündi aga ei tasu – veetlev aroom kaob täielikult.

Maasikmündi põõsake on kompaktne ega kasva kuigi kõrgeks (kuni 25 cm), seetõttu sobib ta hästi ka rõdukasti ja aiavaasi. ☼

Maasikmünt (*Mentha* spp.) 'Almira'.

KÄES ON AEG KONKURSI-
HOIDISED PURKI PANNA!

Sel aastal ootame võistlema
ainult kurgi- ja kõrvitsahoidised!

HOIDISED TOO
26. SEPTEMBRIL
OLUSTVERE
HOIDISTEMESSILE,
HILJEMALT KELL 11
MAALEHE TELKI!

LISAAUHINNAD
MAALEHELT,
SANTA MARIALT JA
OLUSTVERE MÖISA
KODADELT!

Rohkem infot Maalehe lisast Targu Talita
või www.maaleht.ee/hoidisekonkurss

OLUSTVERE
MÖISA

Santa Maria

KODUKANT
EESTI

Aiamulla tervis: kahjurid

Tekst **Eha Kruus**, EMÜ taimekaitse osakonna teadur, fotod **Shutterstock**

Hea muld on terve aia alus. Aiamuld peab olema viljakas, tüse ja kobe ning vaba saasteainetest, umbrohtudest, kahjuritest ja patogeenidest. Selles loos räägime peamiselt putukkahjuritest, haigustekitajatest aga juba järgmisel korral.

Alustades taimekaitsega muldlast, võib oma aia tervist tunduvalt parandada. Umbes üheksa putukaliiki kümnest, nii kahjurid, kasurid kui ka muud mutukad, veedavad vähemalt osa oma elutsüklist just seal. Kahjuritest on olulised nii need, kes vigastavad ja õgivad taimede maa-aluseid osi, kui ka need, kes tegutsevad peamiselt maapinnal, kuid veedavad mullas mõne olulise arenguetapi. Eri kahjurid viibivad mullas vastavalt elutsükli eri ajal, mõni ka mitu korda – näiteks kui ta annab aastas mitu põlvkonda – ning siis ei piisa pelgalt kevadisest või sügisest tõrjest.

Multš ja kompost

Kaval aednik ei säästa kahjustajaid ennetavate vahendite pealt. Katteloor sobib nii porgandikärbe, maakirpude kui ka kartulimardika ennetamiseks. Kapsakraed tõkestavad kapsakärbe vastsete rünnet. Meelitsöödaga püünised, vaskteip või koreda puistematerjali ribad maapinnal hoiavad eemal teod ja nälkjad. Kündmine või kaeva-

mine häirib mullas peituvate putukate elu ning toob nad pinnale, kus nad võivad langeda lindude ja röövloomade saagiks. Taimeljäänuste sügisese maasekaevamisega võtame talvitumisevõimalused paljudelt kahjuritelt, sellised on näiteks mõned öölased, sibula- ja kapsakoid, lutikate ja kärsakate liigid ning hiilamardikad.

Läikivad kilemultšid peletavad ripslasi ja lehetäisi, mistõttu esineb vähem ka viirusi, mida nad edasi kannavad. Ka kiirendavad plastist peenrakatted varajaste köögiviljade arengut, nii et need valmivad enne hilisemate haiguste ja kahjurite pealetungi. Seevastu kahjustused, mida tekitavad varajased kahjurid, nagu lehetäid ja kedriklest, võivad kilemultši või peenravaiba kasutamise korral suurened. Põhumultš kartulivagude vahel aitab pidurdada kartulimardika esimese põlvkonna kahjustust, kuna tekitab taimede vahele röövtoiduliste putukate jaoks sobiva keskkonna.

Orgaanilise väetisega (sõnnik, kompost, lehekõdu, haljasväetised jms) väetamine suurendab mulla bioloogilist mitmekesisust ja aktiivsust. Nii kasvab ka organismide arv, kes hoiavad kahjurite ja patogeenide arvukust kontrolli all. Samas muudab lämmastikuga

üleväetamine taimekoed mahlakaks ja pehmeks, mis sobib lehetäidele, karilastele ja kedriklestale. Ka sobib hilinevad kevadkünn või pikk jahe kevad, kui mulda viidud taimeljäänused alustavad kõdunemist alles külvialal, mune- mismeis tõusmekärbele *Delia platura*. Tema vastsed võivad köögiviljade tõusmeid tugevasti kahjustada.

Viljavaheldus

Kahjurite edasikandmise vältimiseks tuleb tööriistad ja -rõivad alati enne teise kohta siirdumist puhastada. Kartuli-kiduuss ja muud nematoodid võivad piki nõlva levida isegi ohtra kastmisega tekkinud veeojakestes.

Viljavaheldust on aastaid propageeritud universaalse võluvitsana haiguste ja kahjurite vastu. Ometi on siingi küsitavusi. Paljud haigused ja putukad elutsevad eri sugukonna taimedel ja sobivate vahekultuuride leidmine on paras pähkel. Ka pole viljavaheldusest palju kasu lendavate putukate või õhuvooludega levivate patogeenide vastu.

Köögiviljade kaugus eelmise aasta kasvupinnast ja naabruses kasvatata- vast samast kultuurist (või alternatiivsetest toidutaimedest) võiks olla vähemalt 100 m, veelgi parem, kui see on 500 m. Väikeses majapidamises pole selleks ruumi ja nii on aiamaa piires peenarde asukoha ümbertõstmise ainus võimalus. Siiski võiksime proovida õrnemate kultuuride paigutuses võtta kasutusele looduslikud tõkked ja rajada uudismaa teisele poole puidpõõsaid või rajatisi.

Sobivate tõrjemeetmete leidmiseks on vaja oma vaenlased ära tunda ja teha endale selgeks, millal ja kuidas nad mullas redutavad. ☘

Mullas ja mullapinnal tegutsevad nii kaerasori taolised kahjurid kui ka kasurid nagu jooksiklased.

KAHJUR	KES JA MILLAL ON MULLAS	TÕRJE
Kartuli-kiduuss	Vastsed väljuvad tsüstidest mulda kartuli juureeritiste mõjul ja tungivad juurde juba kümme päeva pärast kartuli mahapanekut. Seitsme nädala pärast on juurtele kinnitunud emasloomad juba mune täis ja veel nädala pärast valmis tsüstidena mulda pudenema, kus säilivad elujõulisena üle 15 aasta.	Varajase kartuli kasvatamisel koristada saak ja hävitada taimejäänused enne tsüstide küpsemist. Alternatiivne meede on ülipikk ajaline isolatsioon.
Nälkjad	Mullas talvituvad hilissügisel munetud munad ja maassekaevunud teod.	Tõrjeks sobivad hilissügisene või varakevadine mullaharimine, püünised ja ärakorjamine. Sästa tigude looduslikke vaenlasi.
Kedriklest	Talveks poevad emased mullapragudesse, aga ka mujale peremeestaimede lähedale varjulistes kohtadesse, lahtise puukoore alla jne.	Vältida umbrohte. Maasikate vahel kasutada põhumultsi, mis põletada pärast saagiaega koos lehtedega. Biotõrje röövlestaga <i>Phytoseiulus persimilis</i> .
Juurelest	Elutseb taime maa-alustel osadel, eelistavad pehmet, poolmäda taimset materjali.	Kontrollida tippsibulaid. Koristusjäätmed eemaldada. Vihmasel talvel võivad mullas hukkuda.
Ripslased	Kalifornia ripslase ebanukk säilib mullas või kasvuhoone varjulistes kohtades. Herneripslase valmik talvitub mullas, tubakaripslasel ka taimejäänustel.	Kasvuhoonetes sobib biotõrjeks röövlest <i>Amblyseius mckenziei</i> . Mullaharimine häirib ja hävitab valmikuid.
Kaerasori	Lõuna-Eestis kergetes ja niisketes muldades kohati tõsine kahjur. Kogu areng munast valmikuni leiab aset mullas, millest väljub üksnes pulmalenduseks.	Mullaharimine ja üleujutamine on vahel tõhus. Soojas mullas sobib biotõrjeks nematood <i>Steinernema</i> spp.
Köögiljade kärbsed ja paksääsed	Viimase kasvujärgu vaglad nukkuvad mullas ja talvituvad seal. Olenevalt liigist on suve jooksul üks või kaks, tõusmekärbsel kolm ja paksääskedel kuni neli põlvkonda. Kapsakärbes muneb kirsside õitsemise aegu ristõieliste juurekaelale või lähedale mulda, teine põlvkond muneb juulis. Porgandikärbes muneb tõusmete lähedusse mullatükide vahele õunapuude õitsemisest alates, teine põlvkond juuli lõpust augusti alguseni. Kaalikakärbes muneb juuni lõpul ja juuli algul ja nukkub mullas augusti keskel.	Maa kaevamine sügisel, taimede muldamine ja väetamine, taimejäänuste hävitamine. Taimede vahele puistatud tuhk aitab tõrjuda nukkumiseks maapinnale laskuvaid paksääse vastseid. Tõusmekärbsse ennetuseks vältida viljastunud emaseid ligimeelitavaid taimejätmeid, teha otsekülvi ja varast mullaharimist.
Kartuli-mardikas	Viljastunud või veel viljastumata mardikad talvituvad 18–60 cm sügavusel mullas ja väljuvad paljunemiseks mullast, kui temperatuur tõuseb üle 15 °C. Kuu hiljem poevad täiskasvanud tõugud mulda nukkuma. Noormardikad kooruvad suve lõpul ja toituvad maapinnal paar nädalat, et koguda talvitumiseks vajalikku energiat.	Varasest kartulist jäänud maa koristusjärgne harimine vigastab nukuhälle ja häirib moonet, mistõttu hukkuvad koorunud defektsed valmikud järgmisel talvel. Biotõrjeks sobib entomopatoogene seen valge muskardiin <i>Beauveria bassiana</i> .
Maakirbud jt hüppikpoid	Munevad taimelehtedele, taimejuurtele või juurekaelale, peedi-rohuhüppik ja kõrsvilja-maakirp ka mulda. Täiskasvanud vastsed nukkuvad mullas või varjulistes kohtades juuni lõpust juuli lõpuni. Noormardikas talvitub mullas või lehekõdu all.	Sügisene mullaharimine hävitab talvituvaid mardikaid. Külvise õige hooldus ja kastmine aitab taimi ohustatud perioodist kiiresti välja kasvada. Kaitseks sobivad peenrakatted ja multšid.
Kärsaklased	Noormardikad talvituvad lehekõdus ja mulla ülakihis. Hernekärsakas muneb kevadel mullale, vastsed kahjustavad liblikõieliste juuremügaraid. Juure-peitkärsaka vastsed arenevad taime juurtes. Enamik liike nukkub mullas, maasika-õielõikaja vahel ka vigastatud õiepingas.	Taimejäänuste hävitamine vähendab talvitusvõimalusi. Sügisene ja varakevadine mullaharimine häirib talvituvaid mardikaid. Suvine vahelharimine hävitab nukke.
Aiapõrnikas, juunipõrnikas	Mullas vastsed (konutõugud), kes närvivad taimede juuri. Mullas talvituvad vastsed, maipõrnikal ka noormardikad.	Regulaarne mullaharimine ja mulla kobestamine häirib vastsed.
Naksurlased	Vastsed (nn traatussid) mullas. Munad munetakse mai lõpust juuli alguseni pinnasesse, eelistatult niiske pinnaga rohumaale. Vastsestaadium kestab kolm kuni viis aastat. Vastsed talvituvad toitumiskohas kuni 60 cm sügavusel. Viimasel arenguaastal nukkuvad tõugud suvel 10–20 cm sügavusel mulda rajatud nukuhällis.	Munemisaegne hoolikas umbrohtõrje suunab viljastunud emased köögiviljakultuuridest eemale. Munad ja nukud hukkuvad kergesti kuivas pinnases. Suvine mullaharimine vigastab neid ja peatab edasise arengu.
Öölased	Mullas talvituvad kapsaöölaase, mustja aiaöölaase, herneöölaase nukud; oraseöölaase, põlluöölaase, teraöölaase, rukkioölaase röövikud ja tume-varreöölaase munad. Mõne liigi röövikud närvivad mullas juuri ja mugulaid.	Hilissügisene ja varakevadine mullaharimine hävitab talvituvaid arengufaase. Hoiduda umbrohtudest ja taimejäänuste jätmisest mullapinnale.
Pisiliblikad – koid, mähkurid ja leedikud	Sibulakoi talvitub liblikana, vahel ka nukuna. Nukkub taimejäänustel või mullas. Hernemähkur, kapsaleedik ja varreleedik talvituvad röövikuna mullas kookonis, milles nukkuvad kevadel. Varreleedik võib jääda talvituma ka toidutaimede varde.	Kahjustusega taimeosad ja koristusjäätmed hävitada. Sügisene või varakevadine mullaharimine hävitab talvituvaid isendeid. Suvine vahelharimine häirib sibulakoi esimese põlvkonna nukke.

SUUR SIPELGAS JA

Tekst ja fotod **Jaan Mettik**

SEE TEINE VÕIMALUS

Teema – “Universaalne (aia)disain”.

Luuu metsanduskool; idee ja kujundus Astri Müül.

Nagu maastikuehitust õpetavale koolile kohane, on Luua aed taas hästi rajatud ning selge ja puhta joonega. See, mis peab mõjule pääsema, seda ka teeb, ning see, mis peaks taustaks jääma, seal ka püsib. Valgete vineerlõigetega kiituseks tuleb öelda, et nende kujundus on suurepäraselt valitud. Need sobivad ühtviisi hästi nii looduslikku ümbrusse, mõjudes seal viitena meid ümbritsevale tehiskülgele, kui ka tehiskülgele, markeerimaks seal kaduma kippuvat loodust.

Luuu metsanduskool pälvib minu käest ka eripreemia tänavuse lillefestivali aasta taime eest. Kahkjaspunane ristik (*Trifolium incarnatum*) andis koos valgete vineerlõigetega tõeliselt nauditava terviku.

Tallinna Lillefestival pakkus aiahuvilistele uudistamisrõõmu tänavu juba seitsmendat korda. Seegi kord oli aedade teemasid kaks – “Lilled mäng” ja “Universaalne (aia)disain”.

THE PLAYGROUND (MÄNGUVÄLJAK)

Teema – “Lilled mäng”.

Genti linn; kujundaja Jurgen De Waegemaeker, tehniline tugi Johan Meirlaen, Luc VanEeckhaute.

Seda aeda võib võtta mitmeti ning see on hea Skujunduse tunnus. Lugeses aia kaaskirja, jääb üle vaid imetleda seda, kui nutikalt on edasi antud Genti lastesõbraliku linna olemus. Näib, otsekui vaataks uudistaja ühtäkki kolmemõõtmeliseks muutunud koomiksipilti.

Teisest küljest – kui läheneda aia kujundusele veidi filosoofilisemalt, võib tõdeda: kõik, mis me siin elus teeme, jätab jälje, tahame seda või mitte. Ja see jälg on just selline nagu meie teod: kellel heledam, kellel tumedam.

TILLUKE MAJA

Tänavune suvi aiafestivalil osalenuid ei soosinud. Külm ja tuuline kevad ei lasknud taimedel hoogu sisse saada ning ega ka suvi palju parem olnud – jaheda- ning külmavõitu. Seetõttu püüdsid sel aastal pilku eelkõige need aiad, kus oli hea kontseptsioon või kus oli kasutatud taimi, kes saavad hakkama ka meie viletsa suusailmaga suvel.

LILLEÕIED MERERANNAL

Teema – “Lilled mäng”.
OÜ Ringmaastik.

Väga sageli jäävad sellise kujundusega aiad hoomamatuks. Aeda paberile joonistatud plaanil vaadates näib kõik ilus, kuid pärast taimemustrite mahaistutamist kaob ilu käest. Kahjuks pole aiakülastajatel veel võimet peenarde imetlemiseks nende kohal hõljuda.

Selle aia kujundajatel oli piisavalt nutti ja kogemust mitte selle reha otsa komistada. Aia pinnale kujundatud lilled on piisavalt lihtsad ja selged, et neid oleks võimalik ka kõrval seistes hoomata, ning valitud taimed küllalt madalad, et võimaldada ka tavapikkuses inimesel mustreid näha. Lihtsuses peitub võlu ja vähem on rohkem!

Kui tahad midagi erilist...

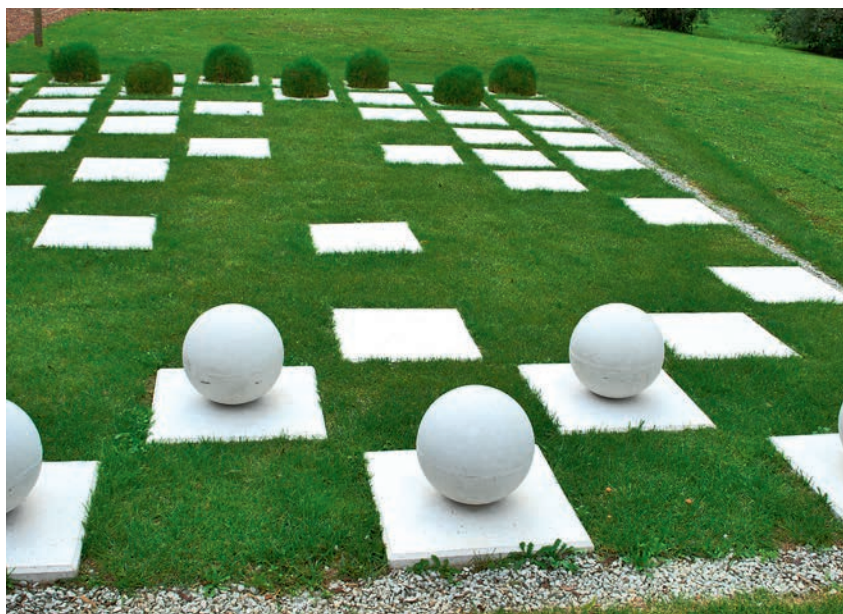
www.nurgapuukool.ee

SÜGIS ON PARIM AEG
ISTUTADA OKASPUID!
KASUTA SEDA VÕIMALUST!

NURGA PUUKOOL
Ääsmäe-Haapsalu mnt 28. km

Harju maakond, Nissi vald, Ellamaa
tel 508 2615, 509 8547
info@nurgapuukool.ee
Skype: nurgapk

KIVISTUNUD LILLED

Teema – “Lilled mäng”.
Arhitektuuribüroo Se:In, Liis Vavulski.

Ei mäletagi, et seni oleks lillefestivalil malelauamotiivi nii efektselt kasutatud. Teema “Lilled mäng” andis sellisele lähenemisele ju suurepärase motiivi ning jahe ja niiskevõitu suvi ei lasknud ka murukeradel kollakaks tõmbuda, nagu selliste asjadega sageli juhtub.

Aia tugev pluss on ka see, et kujutan taolist kujundust suurepäraselt ette mõne modernse maja eesaias. Tõsi küll, murukerade kasutamist ma ehk väldiks, nende pidev kääridega pügamine on veidi tüütu. Samas saab niisugused pallikesed mõnest väheldasema kasvuga kerakujulisest elupuust. Arvestama peab siis vaid sellega, et betoonplaadid, kuhu elupuukerad on paigutatud, oleks keskel istutusauguga.

VÄRAV VARJATUD MAAILMA

Teema – “Universaalne (aia)disain (I)”.

Eesti kunstiakadeemia keraamika osakond ja Häme rakendus-
kõrgkooli disainiteaduskond.

“Keraamikud” võluvad taas lennukate ideedega ning arvukate põnevate nüanssidega, mida otsides ning lahti mõtestades võib end tundideks aeda uudistama unustada. Ühed tööd on lustakad, teised veidi hirmutavad, kolmandad mõtlemapanevad. Mõne viiks isegi koju aia- või toaskulptuuriks.

Aial kui tervikul on siiski üks tõsine puudus. Paljude loominguliste isiksuste koostöö tulemus kipub vägisi eklektiliseks ning aial puudub läbiv joon, mis erilised taiesed tervikuks seoks. Oder on küll hea ja ühtlane taust, kuid terviku loomiseks jääb sellest veidi vajaka.

NÕMME KODUAED LINNULENNULT

Teema – “Universaalne (aia)disain”.
Tallinna Nõmme põhikool; autorid Sanna Keskküla,
Sirlu Roosvee, Annigrete Suimets.

Lääne-Euroopas on laste ja koolide osalemine lillefestivalidel tavaline. Sealkandis on aiandus paljudes koolides põhihariduse osa ning meilgi võiks kaduma kippuvale kooliaedade traditsioonile taas julgelt hinge sisse puhuda.

Kui aiast rääkida, tuleb taas kiita minimalistlikku lähenemist. Rajajad ja kujundajad ei läinud taimede kasutamisega üle-määra hoogu ning idee ei kadunud kirevusse ära. Samas pole unustatud ka pisiasju. Maja akna all on lillepeenrad ja pisikesed okaspuud ning maja on kollane nagu ühele klassikalisele Eesti elamule kohane. ☘

Sisukat
nädalavahetust!

LP

●●● Eesti Päevaleht

Telli või osta uuenenud LP

ja võida

luksuslik nädalalõpp

Pädaste mõisas

 PÄDASTE
simple luxury

Vaata epl.ee/sisukas või helista **680 4444**

Pakett sisaldab:

- 2 ööd 2-le Härrastemaja Superior Double toas koos hommikusöökidega;
- 3-käigulist õhtusööki saabumise õhtul restoranis Alexander;
- 2-käigulist lõunat Meremaja Terrasil / restoranis Alexander;
- kahte täismassaaži essentsõliga Pädaste SPAs;
- 9-käigulist Põhjala Saarte degustatsioonimenüü õhtusööki restoranis Alexander saabumise päevale järgneval õhtul.

lugejareis

3354 kilomeetrit põhja ja tagasi

Tekst Kristel Kirss, Kaja Kurg
Fotod Liis Kirss, Kaja Kurg

Armastusega rajatud aiad Loviisa linnakeses ei jätnud kedagi külmaks. Pildil vaade Kuninkaanlampi aiale.

Kaks bussitait Maakodu
lugejaid naasis augustis
Soome-reisidelt,
fotokaamerate kaardid pilgeni
pilte täis ja mälestustepagas
põhjanaanabrite juures nähtud
loodusest ja loovate inimeste
tehtust rikkam.

Tensi reisidega Soome-reisi kavandades ei osanud Maakodu toimetused aimatagi, et huvi meie põhjanaabrite vastu nii suur võiks olla. Nüüd, kui Tartust Lapimaani ja tagasi ehk üle 3300 kilomeetri on läbitud, saame teha kokkuvõtteid.

Maakodu lugejareisi Põhja- ja Ida-Soome koos kaaslasega võitis ajakirja tellija, Küüni talu peremees Meelis Lehemets. Kahjuks ei saanud ta kiireloomuliste põllutööde tõttu reisiseltskonnaga liituda. Tema kaasa Sille ei tahtnud meest lõikuskuul üksi jätta ja sestap saadeti reisima noored sugulased – Margus ja Silvia.

Silviat köitis kõige rohkem Lapimaa kaunis loodus. Ta arvas, et omal käel ta suvist Lapimaa ja Karjala loodust poleks vaatama sõitnud. Nüüd sai ta Soome looduse ilu, käies Urho Kekkoneni rahvusparkis ja hiljem Koli parkis, ära näha. Margusele jättis eredaima mulje Tankavaara kullamuseum ja kullaotsingud. “Minu jaoks oli kullalauhtmine kõige huvitavam, sest seal sai ise midagi teha,” ütles Margus.

Loosiõnn naeratas ka turismiettevõtjale Ene Sillamaale, Männiku Metsatalu perenaisele Viljandimaalt, kes käis reisil teise rühmaga. “Karge loodus, kirgas õhk, vaikus, tohutud veteväljad, väikesed põhjapõdrad kartmatult maanteel jalutamas... Olen väga rahul, sest sõit haakus ka minu tööga. Kunstnik Teija Holopainen kodutalu Lapimaal arhailises Kierinki külas andis hulga ideid, kuidas külaelul elavdada ja mida pakkuda külalistele n-ö turismi madalhooajal. Võimsa elamuse jätsid puukujur Eva Ryyänäni kauniste detailidega puuskulptuurid ja tema suurim töö – Paateri kirik, mis oma põhjamaises lihtsuses läks tõeliselt hinge.”

Kaunid maastikud, võrratud vaated

Tartust reisile tulnud Epp Nõges märkas juba talvel reklaami, et suvel on võimalus Maakodu fännidega Soome, Lapimaale ja Soome-Karjalasse reisida.

“Ei kahelnud hetkekski. Parim võimalus! Nii nagu reisiprogramm ennustas, oligi palju kaunist põhjamaa loodust: rohelist kulda, nägime kohalikke kalliskive muuseumides ja looduses,

kullaterasid liivas ja saime proovida ka liivauhtmist oma taldrikutel,” meenutas ta.

“Kohtusime imeliste kunstnikuhingega inimestega, kes elavad ja loovad oma kunstiteosed linnakärast eemal ateljeedes – lilleaedadega maakodudes, renoveeritud talukohtades. Unustamatu mulje jäi skulptor Eva Ryyänäni ateljeemuuseumist, tema loodud puiduskulptuuridega Paateri kirikust ja Paateri kohvikust, lugematust arvust skulptuuridest.

Erilist tunnet saime kogeda Koli rahvusparkis kõrgele mäele ronides ja kaugustesse vaadates – ikka järved, metsad, mäed ja meie sõber päike. Kodus fotosid vaadates märkad sedagi, kui palju toone on rohelisel värvil. Kui palju erinevaid ja kauneid vaateid õnnestus sellel reisil näha ja kui palju imelisi lilleõisi! Loodetavasti aitavad need mälestused südant soojendada ja innustavad ennastki loovalt mõtlema ja tegutsema. Aitäh Maakodule ja Tensi reiside giidile Kalli Kukele!”

Epp kustus reisile kaasa ka oma sõbranna Anne Valdru, kes kiidab reisil nähtud põhjamaist tundrat ja kauneid järvi, aga kurvastab,

Paljude reisijate mälestustesse jäi särama skulptor Eva Ryyänäni kodumuseum, ateljee ja kirik. Kunstnik oleks sel suvel saanud 100aastaseks. Kõige rohkem meenutati hea sõnaga suurt kunstiteost ehk kirikut, mille skulptor oli osavalt sidunud loodusega. “Seal istudes, vaadeldes altarikujundust ja läbi akendepaistvaid männitüvesid, tunnend rahu südames,” märkis reisi kaasa teinud Marge Palm.

Karjala puhas ja ürgne loodus võlus oma vaadetega.

et ei näinud ehtsaid saame. “Viimasena külastatud kodu – Kuninkaanlampi – oli kirss tordil. Minul endal küll aeda ei ole, aga reisikaaslased on mind oma teadmistega taimedest rikkamaks muutnud,” kiitis ta. “Mu peod on täis poolvääriskive, nüüd saan võtta raamatud ette ja nende kohta uurida. Sain sellelt reisilt üldse kaasa palju märksõnu, mida tahan veel teada või siis oma sõpradega arutada.”

Marge Palm nautis Lapimaad. “Vaheldumisi vihmaga paistis meile päike, seda oodatud ja toredam. Ilma pärast ei jäänud meil midagi tegemata. Vihmaga olid abiks ka valged Maakodu kingitud keebid. Aga mets muutus kiduramaks, olid vaid kitsad kuused ja kased, paljudel talvisest raskest lumest ladvad allapoole väänunud. Tihti olid teel põhjapõdrad – porod –, kes ei lasknud bussijuhtidel valvsust kaotada ja elavdasid oma teele ilmumisega alati ka reisiseltskonda.”

Sügava mulje jättis Margele Suomensalmi naabruses asuv mälestusmärk “Avara syli” – monument kõigile Talvesõjas langenud sõduritele.

“Seal on 105 vaskkella, üks iga talvesõja päeva kohta, mis kõik tuules helisevad. Seda ümbritses umbes 17 000 suurt lõhutud kivi ligi kolme hektari suurusel alal. Nii lihtsate vahenditega on tehtud unustamatu mälestusmärk sõjakoledest!”

Loviisast jäi tema hinge Villa Aaltoneni aias nähtud majasein, kuhu pere oli kirjutanud Jaan

Kaplinski mõtted elust. “Teine ehk Kuninkaanlampi villa oli romantiline pärl, põhjamaiselt pastelne värvigamma koos huvitavate ja hästi sobivate iluasjadega. Majas oli palju orhideesid, lillemale ja keraamikat, palju valgust ja hubasust – tõeline unistuste kodu! Mulle meeldis, et nähtud aedades ei muretseta mõne umbrohu pärast. Ka muru ei pea olema täiuslik! Haljastus oli harmooniliselt ühendatud ümbritseva loodusega. Jäi silma, et palju kasutatakse nõudesse istutamist – kelmikad ja lilli täis kohvrid Kenkäveros. Täna reiskorraldajaid, head güdi, bussijuhte ja toredat reisiseltskonda!”

Skulptori imeline kätetöö

Heino Ojaste aga vaimustus Kuhmo-talost ehk kammermuusika majast, mis sündis ühe noore muusiku ideest ja kuhu on loodud ideaalsed tingimused rahvusvahelise rahvamuusika harrastamiseks ja tiptasemel kammermuusikafestivallide pidamiseks.

Erilisena jäi talle meelde karismaatiline ning entusiastlik Kuhmo-talo tegevdirektor Matti-Jussi Pollari, kes Maakodu reisigrupile muusika tarbeks sündinud arhitektuurimet tutvustas. “See on suur asi, et neil selline maja valmis on tehtud! Kuhmo-talo on ehe näide sellest, et kõik õnnestub, kui olla rumalalt asja sees ning unustada kõik muu. Terve mõistusega võttes hakatakse kahtlema ja mõtlema, et milleks. Tuleb ikka suurelt mõelda ja unistada!” lausus Heino.

Alates

25€

suund

VÕTA SUVEST VIIMAST!

Tallinn-Helsingi autopakett
Viking Club`i sõbraliku hinnaga

VIKING LINE

vikingline.ee

Koli vaateid ei nautinud mitte ainult meie reisigrupiga liitunud.

Esimese reisigrupi ühispildi tegime Põhja-Karjalas uhke palkmaja trepil, mis tsaariajal kuulus Jegor Bombale.

Meeldivalt oli ta üllatunud, kui nägi Karjala elule aidatud maju ja külasid. “Kui poleks entusiaste, siis oleksid äärealad nii seal kui ka meil tühjad!”

Merike Mäemets jääb taga igatsema Karjala kauneid maastikke. “Kui meenutan rahvusepost “Kalevala” ja selle juures olnud pilte, siis nüüd tulid need nagu elavana mu ette. Tõsi, hing ihanuks veelgi kaugemale Lapimaale rännata.

Karjala tare ja Koli park jäid ka Merikesele eredana meelde. “Karjalas sain tunda eestlaste ja sealsete inimeste erinevust – meie sebime ja kiirustame, nemad võtavad kõike palju rahulikult,” märgib ta.

“Mina jällegi olen alati imetlenud loojaid, kes ei lase päevi niisama loojakarja, vaid unistavad ja siis selle ellu viivad,” rääkis Tiina Tiideberg. “Reisilt jäid selle näitena meelde Eva Ryynäneni tööd, mis võtsid lihtsalt sõnatuks. Inimene pole teinud mitte ühte pinki või kappi. Mida ta käsi ka ei puudutanud – kõik see on saanud lausa hullumeelselt mõnusaks, ebaharilikuks ja imetusväärseks. Kirikust, köögikapist ja elutoa seinapalgist välja voolitud seitsme vennani!”

Nii Merike kui ka Tiina kiitsid Maakodu ja Tensi reise koostatud reisiprogrammi mitmekesisust. Maakodu Soome-reisi viimased kaks Loviisa aeda panid neid eelkõige mõtlema selle üle, et eestlased kulutavad end liialt kõiki umbrohuliblesid taga ajades ning külaliste saabudes püünlikkuseni kõike trimmerdades. ✨

Teise reisigrupi ühispildi tegime Soome kunagise suurima puudust kirikumõisa Kenkävero trepil.

BROS

- Ohutu – sisaldab kibedat ainet, mis aitab ära hoida juhusliku allaneelamise laste või koduloomade poolt.

- Efektive – kõrge aktiivaine kontsentratsioon tagab usaldusväärse efekti.
- Praktiline – ainult üks, lihtsalt kasutatav doos ja mumifitseeriv efekt.

HIIRTE JA ROTTIDE TÕRJEKS

www.bros.eu

Tooted on saadaval kauplustes üle Eesti.

Oskuslikult puhastatud telliskiviseinal loovad ajastutruud miljööd vanad fotod.

Kaua tehtud

Haapsalus Karja tänaval mahub 250 meetri peale kümnekond toidukohta. Edukalt konkureerib suurtega väike Hapsal Dietrich. Kaks aastat tagasi avatud ajalooühinguline kohvik sai kiiresti kuulsaks oma imemaitsvate kookide ja tortidega.

Tekst **Helju Koger**, fotod **Sven Arbet**

Koogilett võtabki silmad kirjuks ja suu vesiseks. Aga enne kui külastaja koogiletti jõuab, teeb ta tihtipeale valiku hoopis lilledesse uppuva terrassi järgi.

Punaste tellisestega maja uksest sisse astudes märkad samuti kohviku pererahva lillearmastust, õisi on siin nii suuremates kui ka väiksemates vaasides. Seintel aga püüavad pilke suurendatud vanad fotod. Valgetes mütsides pagarid, naeratavad proud-preilid lettide taga, kus vaagnad saia- ja koogikuhilatega, rikkalik šokolaaditahvlite ja -karpide valik. Need pildid viivad

Hapsal Dietrichi kohviku perenaised
Mary-Liis Kaabel ja Kristel Saal-Engman.

kaunikeene

tagasi eelmise sajandi kahekümnendatesse-kolmekümnendatesse aastatesse ning aitavad lahti seletada ka praeguse kohviku nimeloo.

Kuulsa pagariäri järgedes

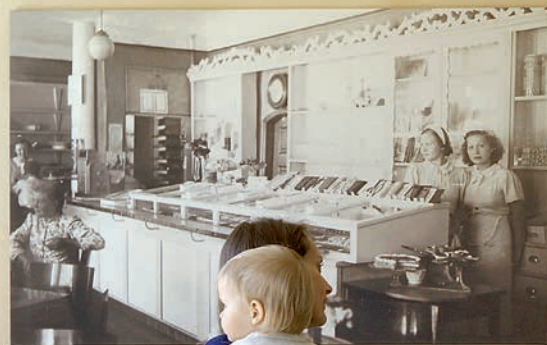
Kohviku perenaised Kristel Saal-Engman ja Mary-Liis Kaabel said tuttavaks tänu oma sõpradest abikaasadele Reiole ja Siimule. Kohviku loomise mõte hakkas neil idanema juba 2007. aastal. Mary-Liis unistas kohvikust, kus saab pakkuda kooke ja omaküpsetatud leiba, Kristelil aga huvitas rohkem ruumide sisekujundus.

Kahe pere ühiseks hobiks kujunes kokkamine ja mõnu tundmine heast toidust, armastus väikeste kohvikute ning huvi vana mööbli ja Haapsalu ajaloo vastu. Nii moodustuski neist toimekas meeskond, kes asus tasapisi kohviku loomise mõtet toitma.

Ajalugu uurides hakkas silma Paul Dietrichi kohvik. Kiiresti tuntust kogunud pagari pere pidas kohvikut koguni kolmes kohas – Ehte, Viie-risti ja Karja tänavas. Kuulsad olid kohviku tordid, koogid ja küpsised, vastlakuklid, pashad ja piparkoogid. Aga kiideti ka saiakesi, sepikut ja leiba.

kostitaja

Õnnelik ost – pillkupüüdev
lühter saali laes.

Lastega pered on kohvikusse alati oodatud.

Kui Kristel ja Mary-Liis teada said, et Ehte tänaval elab pagari järeltulija Maie Dietrich, kogusid nad julgust, et tema jutule minna. Kas nad suudaksid jätkata kuulsa kohviku traditsioone? Kas proua võiks anda loa kohviku nime kasutuselevõtuks?

Väärikas daam oli liigutatud ja andiski oma õnnistuse. Maie Dietrichi ainuke soov oli, et uus kohvik pakuks sama maitsevaid küpsetisi ja võidaks küllastajate lugupidamise. Kuna Dietrichi nimi seostub eelkõige Marlen Dietrichiga, lisati segaduse ärahoidmiseks Haapsalu vana saksa-keelne nimi Hapsal.

Tasa ja targu tegutsedes

Mööblit hakati soetama veel enne, kui sobivat ruumigi polnud leitud. Oli ju plaan sisustada see XX sajandi alguse stiilis. Koos söideti läbi antiigipoodide ning tasapisi kogunes Kristeli ja Reio kodugaraaži omaegseid Lutheri vabriku toole, mõned Viini toolid ja komplekt verandamööblit. Kohviku ühes osas ongi selle komplekti ruudulise põhjaga toolid ja kerged tugitoolid, istumissohva, valge ümmargune laud. Tualettruumis hakkavad silma imeilusa nikerdatud raamiga peegel ja vana lillepostament, mis täidab nüüd küll teist otstarvet.

Haapsalu muuseum andis kuus fotot omaaegsest Dietrichi kohvikust. Need on suurendatult seintel ja loovad ajaloolise kohviku miljööd. Pagarite hulgast leiab ka Paul Dietrichi ning ühelt teiselt pildilt tema abikaasa. Ka toidukaardi kujunduses on kasutatud ajaloolist fotot.

Veinikapi otsas hakkavad silma sinised kohvikannud, mis vanemates prouades äratavad sula-

Kohviku välisterrass upub lilledesse.

Kui Virve Kirsipuu Haapsallu tuleb, toob vanem õde Erna Killemeets ta alati oma lemmikkohvikusse.

Antiigipoest hea leid tualettruumi.

selget äratundmisrõõmu. Ka väikesel seinariulil, kus reas metalsed suhkruutoosid ja küünlalüht-rid, on üks sihvakas omaaegne kann. Vahetevahel täiendab väljapanekut Kristel, kelle hobiks on vanade kohvikannude kogumine.

Suursugusust lisab ruumile unikaalne lühter, mis perenaiste sõnul on lihtsalt üks väga õnnelik ost. Metallist väike Norra ahi on samuti hea leid antiigipoest. Külmal ajal annab see ka

pisut soojust, aga pigem lisab saali hubasust, kui puud vaikselt koldes praksuvad. Pitsilise kattega padjad ootavad, et keegi neid selga soojendama võtaks.

Lastele on joonistustarbed ja kõige pisematele tualettruumis koguni varuks mähkmed. Nii et kõik on oodatud. Kaugelt tulijail on nüüd võimalus ka ööbida, juunis avati kolm külaliskorteri. Korda saab siseõu ja romantilisse kangialusessegi pannakse paar lauda.

Kahe aastaga parimate hulka

“Menüüs on elkõige see, mis meile endile maitseb,” räägivad perenaised. Aga et see on teistelegi maitsenud, kinnitab tõsiasi, et kaks korda on kohvik arvatud Eesti 50 parima toidukoha hulka. Ent kohvik avati ju alles 17. mail 2013.

Kuigi ruumi kujundus on rohkem Kristeli pärusmaa ning Kristeli sõnul “hoiab kõõgil peamiselt käppa peal Mann” – nii Mary-Liisi koduselt kutsutakse – koostatakse menüü ikkagi koos. Põhimenüüd vahetatakse sügisel ja

Pea iga päev on valikus tosin torti ja kooki.

kevad. Talvel on menüüs pisut toekamad toidud, suvel aga tarvitatakse rohkem rohelist ning kodumaiseid marju, puu- ja köögivilju.

Tooraine tuleb peamiselt ümbruskonna taludest, aga teretunud on ka memmed oma marjakorvidega. Vahetevahel käiakse Tallinnas Nõmme turul, kust leiab häid Eesti tooteid. Kala tuleb omakandi kalameestelt. “Nii et kui merel on kõva torm, jäävad kalatoidud menüüst välja,” viskab nalja Mary-Liis. Maitserohelise toovad perenaised sageli koduaiast, nagu ka lilled vaasidesse.

Kord nädalas küpsetab Mary-Liis Dietrichi pähklileiba. Kookide ja tortide valmistamiseks kasutatakse ainult 35% rööska koort ja 82% võid. Et oleks ikka ehe. Näiteks Pavlova kooki saab siin ainult suvel, kui on kodumaiste maasikate aeg. Uhked maasikatega rikkalikult kaunistatud tordid on kahtlemata kohviku üks kaubamärke. Tortide sortiment vahetub sageli. Üks tort on parem kui teine ja tükid nii suured, et sööjad jõuavad kooki nautida.

Praetud räimed ahjukartulitega – mõnus kodune roog.

Meelsasti proovivad külastajad tallefileed, mille juurde pakutakse lisaks kartulile šampinjone, türgi uba ja peeti. Vasikaliha aga küpseb potis koos tomatiga. Kes igatsevad eksootilisemat mekki, võivad valida sini-merikarbid valge veini, küüslaugu ja sibulaga. Mitut toitu muudavad vürtsikaks tsilli ja kevadel karulauk. Kodumaise kala valik oleneb kalameeste püügiõnnest – on see koha, haug, ahven või räim.

Maakodugi ei saanud kalast üle ega ümber ning muna ja jahuga paneeritud räimed olid tuntud headuses, nende all peidus krõbedad ahjukartulid. Soojalt soovitatud vasikaliha lõigud tuunikalakastmes pähklileival aga tegid ettevaatlikuks. Ent kastme ja liha koostus oli lihtsalt suurepärase, kohe ütle mata maitsev.

Tordilõik aga on isegi siis suur, kui see pooleks lõigata. Ent kui ei suuda valida, kas võtta Britta või maasika-toorjuustukooki, ja sööd ära mõlemast poole, siis pole muud kui parastada: suur tükk ajab suu lõhki. Ent imemaitsev ikkagi.

Hallipäised proudad Erna Killems ja Virve Kirsipuu valivad kevadise menuki rabarberikoogi. Erna toob Võrtsjärve äärest külla tulnud noorema õe alati siia kohvikusse. Pealegi on ta sellekevadise rabarberikoogi juba ära proovinud.

“Siin on kindlalt kolm head asja, mille pärast tulla,” kiidab ta. “Hea kohv, kook ja teenindus.” ☘

Vasikalihalõigud tuunikalakastmes.

Mitte ainult maitsev viljakohv!

Dr. Alfred Vogel tundis muret inimeste tervise pärast, kes pidevalt tasside kaupa kanget musta kohvi tarbisid ja alustas tervisliku, kuid maitstva kohviasemiku väljatöötamist.

Aastal 1950 loodi nō. Bambu maitse, mis on pūsinud aastakūmneid ja jäänud miljonite lemmikuks.

Bambu viljakohvipulbrist saad valmistada fantaasiarikkaid jooke nagu nāiteks Bambu Latte Macchiatot, Bambu FRAPPÉ ´d, Bambu puuviljajooke ja lase vaid fantaasial lennata!

Bambu viljakohvipulber on ka vōrratu maitseaine magustoitude ja eriti just vaniljejāitise maitsestamisel.

Bambu viljakohvi vōivad juua ka lapsed!

Huvitavaid `Bambu` retsepte leiad aadressilt:

www.avogel.ee

Mūūgil loodustoodetepoodides, Mahemarketis, Stockmannis, mahekauplus.ee ja vianaturale.ee

Pōnevaid elamusi :)

See unikaalne
alternatiiv kohvile
sisaldab ökoloogiliselt
kasvatatud sigurit, vii-
gimarju, nisu, odralin-
naseid ja tammetōru-
sid.

(Kuke)seenele!

Tekst ja fotod Dagrís Punder

Veiseliha persillade-kukeseenekastmega

Sellisel kujul on tegu vägagi tervisliku roaga. Kes soovivad toekamat õhtusööki, peaksid liha kõrvale midagi veel valmistama.

KAHELE

- 2 viilu veise sisefileed (u 1,5–2 cm läbimõõduga)
- 1 punt peterselli
- 2 küüslauguküünt
- 250 g kukeseeni
- 1,5 dl vahukoort
- soola, pipart

Esmalt valmistage *persillade* maitseainesegu: hakige petersell kas noa või kääridega, lisage haki-

tud küüslauk. Puhastage kukeseened ja kuumutage neid pannil, kuni vesi välja tuleb ja aurustub, maitsestage soola ja pipraga. Seejärel lisage petersellisegu ja koor, segage läbi ning kuumutage, kuni kaste pakseneb. Vajaduse korral lisage soola.

Küpsetage kuumal pannil veiselihaviilud mõlemalt poolt umbes 2 minutit, nii saate *medium*-küpsusastmes liha. Enne sööma asumist laske lihal umbes 5 minutit lahti lõikamata seista. Maitsestage soola-pipraga ja serveerige koos seenekastmega.

Nüüd, kui sügis on vähemalt kuude mõttes lausa käega katsutav, siis tasub kindlasti veidi korilusega tegeleda ja värsket metsaõhku nautida.

Kukeseeni on teistest seeneliikidest võrdlemisi kerge eristada, ilmselt see aitabki kaasa ka nende üsna suurele populaarsusele (määravaks on muidugi ka lihtne valmistamine). Kes teiste seenelistega konkureerida ei jaksa, siis käik turule ei jäta kindlasti tühjade kätega – seeni saab kasutada nii hommiku-, lõuna- kui ka õhtusöögis.

Kohev kukeseeneomlett

Kohev omlett kirsstomatitega nõuab küll veidi rohkem tööd, kuid pakub kena vaheldust tava-pärasest omletist. Sobides hästi erilisemaks (hili-seks) hommikusöögiks, jätkub seda kolmele kuni neljale sööjale.

- 50 g võid
- 2 sl jahu
- 100 ml vahukoort
- 100 ml piima
- 5 muna, munavalged ja kollased eraldi
- 100 g *mascarpone*'t või toorjuustu
- 300 g kukeseeni
- 200 g kirsstomateid
- peotäis hakitud peterselli
- soola, pipart

Kuumutage pannil seeni, kuni vedelik on välja tulnud ja aurustunud. Maitsestage. Poolitage kirsstomatid.

Kuumutage pannil pool võist, lisage kaks supilusikatäit jahu, kuumutage segades. Lisage vähehaaval vahukoor ja piim, samal ajal pidevalt segades, kuni saate paksu kastme. Maitsestage ja tõstke tulelt. Tõstke segu väiksesse kaussi. Segage juurde munakollased, seened ja petersell. Lisage lusikatäie haaval toorjuust, kuid ärge seekord läbi segage.

Vahustage munavalged tugevaks valgeks vahuks. Valage peale munakollaste segu ning segage õrnalt läbi, kuni saate ühtlase massi. Kuumutage ahjukindlal pannil (u 26 cm läbimõõduga) ülejäänud või ning kui see on vahutama hakanud, valage munasegu pannile. Kukatage omleti peale pooleks lõigatud tomatid. Küpsetage keskmisel kuumusel 5–7 minutit ja tõstke omlett 200kraadisesse ahju küpsema. Küpsetage 15 minutit. Selleks et omlett pealt kenasti pruunistuks, võib kasutada ahju grillimisrežiimi.

Maakodu köögirubriiki toetab Kaubamaja Toidumaailm.

kaubamaja
üks ja ainus

*IDEE.
Lihavaba
roa jaoks lisage
kukeseened otse
tomatikastmele.*

Kukeseenelasanje

Mille muuga sügisel ajal lasanjet rikastada kui seentega! Muidu traditsioonilist lasanjet täiendavad siinkohal kukeseened. Jätkub kuuele.

BOLOGNA KASTE

- 300 g veisehakkliha
- 800 g purustatud tomatite konservi
- 2 sibulat
- 2 küüslauguküünt
- oliivõli
- 1 sl punet või basiilikut
- soola, pipart, suhkrut

BEŠAMELLKASTE

- 140 g jahu
- 1 l piima
- soola, pipart ja muskaatpähklit

LASANJE KOKKUPANEKUKS

- 300 g kukeseeni
- karbitäis lasanjeplaate
- 100 g parmesani või Emmentali juustu

Hakkige sibulad ja küüslauk. Pange pannile oliivõli, lisage sinna sibulad ja küüslauk ning kuumutage neid kõrgel kuumusel 1–2 minutit. Alandage kuumust ja praadige seni, kuni sibulad hak-

kavad muutuma kuldseks. Seejärel lisage tomatikonservid. Lisage umbes 2 tl suhkrut, maitsestage soola, pipra ja ürtidega. Laske madalal kuumusel podiseda umbes 20 minutit. Samal ajal praadige hakkliha keskmisel kuumusel 3–5 minutit. Maitsestage ja eemaldage hakklihast välja küpsenud rasv. Lisage hakkliha tomatikastmele.

Bešamellkastme jaoks pange jahu potti ning hakake järk-järgult piima lisama, samal ajal kogu aeg vispeldades. On oluline, et segus ei oleks tükke! Kui kogu piim ja jahu on kokku segatud, tõstke pott tulele. Kuumutage segu madalal-keskmisel kuumusel pidevalt segades, kuni see hakkab paksenema. Maitsestage soola, pipra ja muskaatpähkliga. Eemaldage tulelt.

Hakkige seened tükkideks ning kuumutage neid kõrgel kuumusel 1–2 minutit, kuni vedelik hakkab välja tulema. Eemaldage tulelt.

Võitage või õlitage lasanjevorm. Pange vormi põhja kiht bešamellkastet, kiht lasanjeplaate, kiht tomatikastet ja korrake sama süsteemi, kuni vorm on peaaegu täis. Viimasel kihil asendage tomatikaste kukeseentega, katke lasanjeplaatide ja valge kastmega. Raputage peale juustu. Küpsetage 165 kraadini eelkuumutatud ahjus 45 minutit kuni tund.

Võtke lasnaje ahjust välja. Enne sööma asumist laske roal umbes 15 minutit seista.

Mustikamuffinid toorjuustuglasuuriga

Seenel olles tasub kaasa võtta ka karbikate mustikate jaoks, millest saab hiljem muffineid valmistada. Mustikad teevad muffinid mõnusalt mahlaseks, eriti head ja ilusad on need aga toorjuustukreemiga.

MUFFINID (12 TÜKKI)

- 2 muna
- 100 g suhkrut
- 1 tl vanillisuhkrut
- 3 sl hapukoort
- 3 dl jahu
- 1 tl küpsetuspulbrit
- 100 g võid
- 100–125 g mustikaid
- 100 g valget šokolaadi, hakitult

TOORJUUSTUKREEM

- 150 g toorjuustu
- 1 tl vanillisuhkrut
- maitse järgi tuhksuhkrut

MUFFINITE PEALE

- mustikaid
- tuhksuhkrut

Vahustage kaks muna suhkrutega. Sulatage või ja jätke jahtuma.

Lisage munadele 3–4 supilusikatäit hapukoort, mikserdage aeglasel kiirusel ühtlaseks. Lisage kõigepealt pool jahust ja segage ühtlaseks.

Segage juurde jahtunud või ja ülejäänud jahu, mikserdage ühtlaseks. Segage ettevaatlikult sisse u 100 g mustikaid ja sama palju hakitud valget šokolaadi.

Küpsetage 200kraadises ahjus umbes 15 minutit – muffinisse torgatud puutikk peaks jääma puhtaks. Eemaldage valmis muffinid pannilt ja jätke restile jahtuma.

Kui muffinid on jahtunud, pange kaussi toasoetoorjuustu, lisage suhkrud ja vahustage mikseriga õhuliseks kreemiks, võib ka lihtsalt lusikaga segada.

Katke muffinid kreemiga, puistake peale terveid mustikaid ning sõeluge tuhksuhkruga üle. ☼

Jätkame Maakodu sünnipäevalaule pakutud retseptide tutvustamist. Sel korral on teie ees veidi eksootilisemate roogade valmistamisjuhised. Täname kirjasaatjaid!

Juuni lõpus kuulutas Maakodu oma sünnipäeva puhul välja suure retseptivõistluse. Toimetusse saabus hea hulk ideid, fotosid ja toitude valmistamisõpetusi, kus oli kasutatud oma aia saadusi: ürte, juur- ja puuvilju ning lilleõisi. Avaldame saadetud retseptidest parimad palad. Retseptisaatjaid ootab kingitus – Fiskarsi ürdipotikomplekt koos aiatöökinnastega.

Retseptivõistluse hõrgud road

Röstitud kõrvitsa ja porgandi püreesupp

Selle retsepti saatis meile Merilin Taimre, kes peab toidublogi Paljas Porgand ning on avaldanud retseptiraamatu “Mu süda kuulub kolmele – toidule, sinule ja minule”. Merilin jagas meiega oma praegusest elukohast Austraaliast retsepti, mille koostisainetest enamiku võib tagaiaist ise noppida.

KUUELE

- 1 kg kooritud ja seemnetest puhastatud kõrvitsat
- 800 g kooritud porgandit
- ¼ tassi oliiviõli
- 2 purustatud küüslauguküünt
- 1 hakitud punane sibul
- 1 sl röstitud sinepiseemneid
- 2 tl jahvatatud koriandriseemneid
- 1 tl jahvatatud röstitud vürtsköömneid
- 1 tl jahvatatud kurkumit
- ½ tl jahvatatud röstitud kardemoni
- ¼ tl jahvatatud Cayenne'i pipart
- 4 tassi vett
- ½ tassi kookoskoort

SERVEERIMISEKS

- kookosjogurtit
- röstitud seemnesegu
- viilutatud punast tšillipipart
- meresoola
- pipart

Kuumutage ahi 220 kraadini. Lõigake kõrvits ja porgand kuubikuteks ning asetage küpsetuspaberiga kaetud ahju-plaadile. Valage üle vähese oliiviõliga ning raputage peale soola ja pipart. Küpsetage ahjus, kuni köögiviljad on kuldsed ja pehmed.

Vürtside röstimiseks kuumutage pann ning röstige seemneid kuival pannil, kuni need on pruunistunud ning tunda on vürtsikat lõhna. Koriandriseemneid röstides hakkavad need praksuma.

Seejärel kuumutage pannil õli ning pruunistage madalal tulel küüslauk ja sibul. Lisage hulka kõik vürtsid ning laske maitsetel umbes 5 minutit süveneda.

Seejärel lisage vesi ja ahjus valminud köögiviljad. Katke pott kaanega ning keetke õrnalt umbes 25 minutit. Eemaldage tulelt ja püreestage blenderis osade kaupa ühtlaseks. Asetage suurema nõu või poti kohale tihe sõel ning valage püree sellest läbi.

Segage lusikaga sõelapealset, et võimalikult palju sõelast läbi saaks surnud. Pinnale peaks jääma üksnes veidi paksemat jääki. Visake see prügikasti, enne kui valate peale ülejäänud supi. Korda sõelumist, kuni kogu supp on potis. Siis segage hulka kookoskoor.

Serveerige kookosjogurti või kookoskoorega ning röstitud lemmikseemnete seguga.

Merilin Taimre

Khiyar bi Laban (või laban bi khiyar)

See on Liibanoni-Süüria salat, mida serveeritakse eelroana. Ka teiste riikide köögikunstis leidub sarnane salat: tzatziki Kreekas, *cacik* Türgis, *tarator* Makedoonias, *mast-o-khiar* Iraanis, *jajeek* Iraagis, *ovdukh* Kaukaasias ja *raita* Indias.

- 300 g Kreeka jogurtit
- 1 värske pikk kurk
- 1 küüslauguküüs
- 3 vart piparmünti (ainult lehed)
- 1 tl soola

Koorige kurk, lõigake otsad ära ja kuivatage paberrätikuga. Lõigake kurk õhukesteks, umbes mõne sentimeetri pikkusteks ribadeks. Lisage jogurt ja segage. Riivige küüslauk ja lisage koos soolaga salatile. Segage läbi. Peske ja kuivatage piparmünt. Hakkige selle lehed nii peeneks kui võimalik ning lisage salatile. Segage. Hoidke rooga enne serveerimist 15 minutit külmkapis. Serveerige külmalt koos Gruusia leivaga.

Rafik Chaabouni

tarplan®
Lihtsalt lisa!

APELSINIKEEKS ŠOKOLAADISEL ROSINAPÕHJAL

Vaja läheb: 3 muna, 100 ml suhkrut, 200 ml nisujahu, 100 ml tatrajahu, 1 tl küpsetuspulbrit, 100 ml Provansaal majoneesi, 1 apelsini koor ja mahl, 200 g rosinaid šokolaadis, serveerimiseks 200 ml vahukoort.

Vahusta munad suhkruga kohevaks vahuks. Sõelu juurde eelnevalt segatud jahud ja küpsetuspulber. Sega juurde ka majonees, apelsinikoor ja -mahl ning kommid. Vala tainas küpsetuspaberiga vooderdatud leivavormi. Tainas peabki olema üsna vedel, nii et kommid vajuvad vormi põhja.

Küpseta 180 kraadi juures 35 minutit. Lase vormis 10 minutit jahtuda, tõsta keeks koos paberiga vormist ning lase täielikult jahtuda. Eemalda küpsetuspaber ning serveeri soovi korral vahukoorega või jäätisega.

*kui lased keeksil täielikult jahtuda, siis tuleb küpsetuspaber paremini kleepuva põhja küljest lahti!

ROHKEM RETSEPTE WWW.TARPLAN.EE JA TARPLANI KAUBANDUSE FACEBOOKI LEHEL

Tarplani Kaubanduse OÜ, Harku tee 51, Tabasalu 76901
tarplan.ee, www.facebook.com/Tarplan

Mida teha vigastatud oravaga?

Oravaid satub loomaarstide vastuvõtule peamiselt kahel põhjusel: kas nad on viga saanud liikluses või siis kuidagimoodi kassi küürist pääsenud. Peale selle leiab mõni inimene aeg-ajalt pesast allakukkunud oravapojad, kellele üritatakse koduste vahenditega abi anda.

Sageli on allakukkunud oravapoeg üsna abitu, nina verine ja ta ei liigu. Sellisel juhul on ta kerge saak kassidele ja teistele kiskjatele või röövlindudele. Kui te sellise poja leiate, siis püüdkegi ta tõsta kuhugi kõrgemale, tugevamale oksale või muule kindlamale alusele. Üldiselt tuleb oravaema varem-hiljem ja korjab oma pudinad kokku. Ka ei maksa väga suurt numbrit teha sellest, kui oravapoja nina on verine. See tuleb sellest, et poja pea on raskem kui muu keha, ja kui gravitatsioon teda maa poole tõmbab, siis tabab pea maapinda kõige esimesena. Aga see pole enamasti surmav. Meilgi läheb ju mõnikord kukkudes nina veriseks, kuid üldiselt pole see väga ohtlik. Seega, pesast allakukkunud oravaid koju tuua mingil juhul ei tohiks.

Palju tõsisem on lugu aga siis, kui kass on orava kätte saanud ja teil õnnestub ta veel elusana kätte saada. Pealtnäha ei pruugi orava vigastused olla suured, kuid tegelikult seisukorrast pealevaatamisega tavaliselt aimu ei saa. Kassi hammustusega on nii, et kassi hambad teevad väga väikesi, kuid sügavaid haavu. Kassi suus olev mikrofloora on aga selline, mis tekitab ohvri kehas suure tõenäosusega põletiku, väidetavalt isegi 89% juhtudest, ja ohver sureb sepsisesse ehk veremürgitusse. Seega tuleks kassi räsitud orav viia loomaarsti juurde, kes otsustab, kas orav vajab põletikuvastast kuuri. Igal liigile, ka oravale, sobivad spetsiifilised antibiootikumid. Millisel teel ja millises koguses neid manustada, otsustab juba loomaarst.

Tavaliselt kaasnevad kassi rünnakuga ka rohked sisemised ja välimised vigastused. Kas ja kui mõistlik on murdunud jäsemeid ravima hakata, otsustab samuti loomaarst. Kui näiteks oraval on vigastatud mõni liiges, on tema edasine perspektiiv väga küsitav, sest liikumine on oraval eluküsimus ja ta ei saaks mitte kuidagi elatud kange esi- või tagakäpaga.

Metsloomadel on selliseid vigastusi väga keeruline ravida, kuna nad ise töötavad selle vastu – rebivad küljest kõik lahased ja sidemed ning vigastavad end veelgi, püüdes iga hinna eest vabadesse pääseda. Metsloom valib pigem võimaluse surra oma kodumetsa samblal, kui elada hädisena inimeste juures puuris.

Madis Leivits
metsloomade kliiniku juhataja

Kuidas

Tekst **Jana Rand**, fotod **Merle Laube**

Mulle meeldivad oravad, kuid samas on ka mu kass mulle väga armas. Kuidas teha nii, et oravad elaksid mu kodumetsas edasi ja ka lemmikkiisu oleks minuga rahul?

Ühel päeval tuli mu kass tuppa, orav kraedpidi suus rippumas. Noor kass oli oma jahisaagi üle väga uhke ja kui ma äkitselt nagu nõelatult püsti kargasin ning kisama pistsin, vajus tal ehmatusest suu lahti ja orav pääses põgenema. Orav traavis täie hooga mööda tuba ja hetkeks oli mul hea meel, et loomake täie tervise juures on, nüüd tuli ta ainult kuidagi kätte saada ja uksest välja juhatada. Loomulikult panin ma kassi teise tuppa kinni, kuigi tal orava püüdmine oleks märksa paremini välja tulnud kui minul.

Viimaks sain nurkajooksnud orava siiski kätte, surusin ta kindlalt pihku, püüdes teda rahustada. Seepeale löi orav hambad mulle põidlasse, nii et oleksin valu pärast ta äärepealt uuesti lahti lasknud. Et mul on kasside teravate hammaste ja küüntega kogemusi, siis kannatasin selle hammustuse ära ja püüdsin hammustamist sõrmega lõua alt hoides takistada.

Kuidas aidata?

Orav oli mu pihus soe, süda peksles ja ta hingeldas, nagu paanikas loomad ikka. Märkasin, et ta hoiab oma üht käppa justkui rusikas, ja halb eelaimdus hiilis mulle ligi. Mõtlesin, et ehk on käpp rüseluses natuke haiget saanud ja see paraneb tal ehk ära, kui ta oma kodupessa pöndema saaks. Seetõttu viisin loomakese nende puude juurde, kus ma sageli olen oravaid ronimas näinud, ja tõstsingi ta oma pea kõrgusele kuusetüvele.

Orav hakkas kiiruga ülespoole ronima, kuid mõne sammu pärast

kaitsta oravaid?

vajus alla ja langes päris maapinnale. Nüüd tiirutas ta ümber puutüve, püüdes aeg-ajalt ülespoole tõusta, aga vajus ikka ja jälle tagasi. Mõistsin, et ta on vigastatud ja on vähe tõenäoline, et ta sellest ise kuidagiviisi välja tuleks.

Nüüd otsustasin ta veel kord kinni võtta, et järele mõelda, kas inimene saaks teda kuidagiviisi aidata. Vooderdasin kassi puuri samblaga ja pistsin orava sinna. Seejärel otsisin internetist kõikvõimalikke metsloomade aitamise ja ravimisega tegelejaid, püüdsin helistada ka kohalikule loomaarstile, kuid et oli laupäeva õhtupoolik, siis eriti kedagi tabada ei õnnestunud.

Vahepeal tuli naabrimees meie majast mööda ja ma rääkisin oma murest tallegi. Ta vaatas mulle üsna rahulikult otsa ja ütles, et noh, see orav ju ka üks sabaga rott ja kas sa lähed varsti hiirtega ka loomaarsti juurde. Aga ta ei olnud ju seda väikest habraste kápakestega loomakest oma peos hoidnud, nagu mina seda just äsja olin teinud! Vahepeal sain ühendust ühe Tallinna loomaarstiga ja kuna meil oli järgmisel päeval nagunii plaan linna sõita, siis soovitas ta orava kaasa võtta, juhul kui ta peaks selleks ajaks veel elus olema.

Orava elujõudu aga jäi iga tunniga vähemaks. Kui varem jooksis ta veel puuris ringi, püüdes väljapääsu leida, siis õhtu saabudes konutas ta üksnes

puurinurgas. Panin talle puuri taldriku veega, kuid see teda ei huvitanud. Mu pereliikmed käisid ka oravat ja mind vaatamas ning lohutamas. Lepi sellega, et seekord läks nii, ütlesid nad.

Kasside ja oravate sõprus

Siiski istusin ma koos sureva oravaga veel pesakuuse all ja vaatasin tähti. Mõtlesin, kas oleks võimalik kuidagi oma kassile selgeks teha, et ta oravaid ei püüaks. Ma olen suur kassisõber ja tean, et kassile on maal väljas olemine lausa eluküsimus – toas kinni olles muutub ta lausa kiuslikuks ja vahendeid minu mõjutamiseks on tema varasalves küllaga.

Pealekauba, veel aastakümneid tagasi ei tulnud kellelegi mõttesse, et kassid peaksid ka maal toas istuma. Otse vastupidi – kasse oli esiteks rohkem ja mõnes kodus neid üldse tupp ei lastudki. Ometi on oravad evolutsiooni käigus ellu jäänud ja linnud samamoodi, ning varem, kui meie küla oli vabalt ringijooksvaid kasse täis, oli oravaidki justkui rohkem. Äkki on ka siin tegu loodusliku valikuga – ellu jäävad targemad ja osavamad või need, kellel on rohkem õnne?

Kui internetis ringi vaadata ja otsida sõnapaari “kass ja orav”, leidub lugusid ja videoid, kus kass ja orav müraavad kahekesi ja kummalgi pole teineteise suhtes agressiivseid plaane. Pilt

nagu Vahitorni kaanelt! Samuti leidsin loo, kus Inglismaal kasvas kass oma poegadega koos üles oravapojad, kes olid mingil põhjusel emata jäänud.

Kindlasti on ka Eestis olnud juhu-seid, kus oravapoeg või vigastada saanud orav kodus üles kasvatatud või puuriloomana elanud. Üldiselt aga on reegel, et orav on meil metsloom ja vabana sündinud oravat puuris pidada ei tohi.

Samas tean mitut juhtumit, kus uudishimulik orav on saanud inimesetega sõbraks, nii et algul käib maitsvaid palakesi natuke kaugemalt söömas, siis võtab peopesalt ja lõpuks käib juba iseseisvalt taskutest otsimas. Kadrioru pargiski on oravad inimeste peopesalt pähkleid nosimas käinud.

Loo juures olevad pildid, mis on teinud Soomes elav Eesti pere, on aga tõenduseks, et kassid ja oravast võivad omamoodi sõbrad saada küll.

Toakassile meeldib oravate askeldamist akna taga vaadata – see on talle justkui televiisori eest. Ka oravatele pakub aknalaua lebaskleva kassi vaatamine huvi. Ja seegi pole veel kõik – uudishimulik orav oleks valmis isegi aknast sisse ronima, et sõbraga lähemalt tutvust teha. Aga ei tea ju, mis juhtuks siis, kui kaitsvat klaasi vahel ei oleks! Eks uudishimu on saatuslikuks saanud inimestele, mis siis veel tillukese peaga oravatest rääkida. ✨

Mängime tee tuttavaks

Tekst **Halju Sillavee**, Kelmiküla lasteaia vanemõpetaja ja loovusringi juhendaja, foto **Terje Lepp**

Viib tee lasteaeda või kooli - mõnel esmakordne, mõnel juba tuttav -, ettevalmistus selleks ei tee kunagi paha.

Mäng on väikese inimese töö. Nii tasubki koos lastega koolitee jalakäijate liikumisest lähtuvalt läbi mängida, et tagada kõige kallimate turvaline liiklemine koolist koju ja vastupidi. Seda saate teha käepäraste vahenditega, muutes tegevuse toredaks perekondlikuks koosmeisterdamiseks. See annab võimaluse tuletda meelde olulisemad liiklusemärgid ja -reeglid, mida igapäevaseks liiklemiseks vajame.

TÖÖVAHENDID

- Väikesed lapikud kivid
- Musta värvi paber
- Pintsliid
- Akrüülvärvid

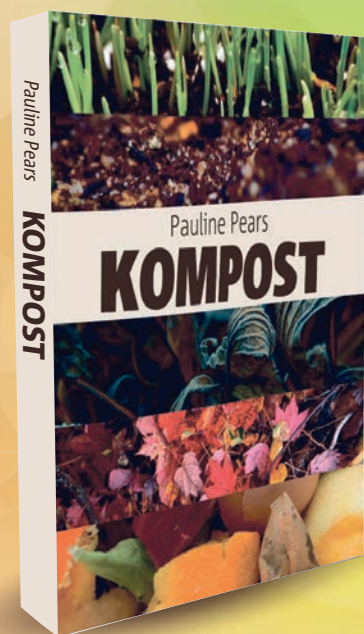

Jalutades mere ääres, metsa- või küla- teedel, otsige koos lastega u 20 väikest ümmargust ja lapikut kivi. Joonistage kividele akrüülvärvidega olulisemad liiklusemärgid, mis lapse kooliteele jäävad, sõiduvahendid, valgusfoorid ja jalakäijad-liiklejad.

Mõelge hoolega läbi lapse koolitee ja võtke suur musta värvi aluspaber – täpselt nii suur, kui vajalikuks peate (fotol oleval näidisel on kasutatud A3-formaadis paberit), ja joonistage sellele akrüülvärvidega koolitee liiklusskeem.

Kui skeemil ja kivikestel on värv kuivanud, saate kivikesed skeemile asetada ja koos kogu koolitee loogiliselt läbi mängida, just nii mitu korda, kui vaja, et lastele see hästi meelde jääks ja nad end linnaliikluses turvaliselt tunneksid.

Toredat meisterdamist ja turvalist liiklemist kooliteel! ❁

KOMPOST

PAULINE PEARS

Kompostimine on loominguline ja vaimustav tegevus, kusjuures suurema osa tööst teeb loodus ise ära, meil endil on vaja ainult koostisained valmis panna.

Komposti saab teha igal pool, mitte ainult aias, aga ka jahtlaevadel, rõdudel jne. Pauline Pearsi ülimalt äge ja põhjalik raamat "Kompost" annab selged ja lihtsad juhised, kuidas olla kompostile hooandjaks ja kuidas kompost omakorda taimedele vunki juurde annab.

Uskuge, komposti saavad valmistada absoluutselt kõik, selleks ei pea olema andunud aednik või mullateadlane, vabalt võib olla ka minister või kirjanik.

Kingitused aias

DEBORA ROBERTSON

"Kingitused aias" on innustav kogum projekte, mis pakuvad inspiratsiooni ja ideid aias lihtsalt ja suurema vaevata kasvatavate taimede ja toodete kasutamiseks kingituste valmistamiseks – koos aianduslaste nõuannete ja pakkimissoovitustega. Olenemata sellest, kas teile pakuvad huvi söödavad või kodu kaunistamiseks mõeldud tooted, ilutooted või kenadesse pottidesse istutatud taimed ja istikud – igaüks leiab siit midagi endale sobivat. Pakutava seas on:

- hoidised, liköörid, koogid, küpsised, taimeteed,
- lõhnav süütematerjal, lauakaunistused, jõulupärjad,
- kehakoorigid, nahahooldusvahendid, mullivanni-tooted ja kehaniisutajad.

Läbimõeldud, soodsas hinnas ja kaunilt kujundatud kingitused, mille valmistamine pakub lusti, on igati originaalsed ja mis kõige olulisem – ainulaadsed, sest nende loojaks olete teie ise!

Taevalikud toorkoogid

MARIA LÖNNQVIST

Raamatus kirjeldatud suus sulavad koogid valmivad puhtast ja täisväärtuslikust toorainest, nagu näiteks mandlid, datlid, mesi ja metsamarjad. Toorhõrgutiste valmistaja Maria Lönnqvisti parimad koogid on kaunid, maitsvad ja tervislikud, ja need sobivad nii tavalistele maiasmokkadele kui ka allergikuile ja veganeile.

Selgeid juhiseid järgides saab iga hobikokk hakkama maitsvate toorkookide, -pirukate, -küpsiste ja -jäätisega, mis viivad lausa keele alla. Lihtsad tainad segatakse köögikombainis või mikseri abil, toorhõrgutised valmivad sügavkülmikus. Kõik koostisained on saadaval hästivarustatud toidupoodides, eelistatud on kodumaine tooraine.

Kodune ilmaraamat

AIN KALLIS

VÄÄRT LUGEMINE IGALE ILMAHUVILISELE!

Ilmast ilma räägitakse ilmast, seda aasta-tuhendeid. Juba Babüloonia kuninga Hammurapi aegadest peale on kaks asja olnud hukas – noorus ja ilmastik. Käesolev raamat ei tee lugejast veel ilmatarka, ilmaennustajat, ei õpeta mitmete atmosfääriga seotud teaduste peensusi – seda ei suudaks teha ka kümned paksud õpikud. Meie eesmärk on tekitada huvi põnevate ilmastikunähtuste vastu, näidata, milline omapära on meie maa kliimal, ja hoiatada inimesi mitmete ohtude eest, sest nagu ütleb Rõuge kandi vanasõna – "ilm on kuri ja kavval". Isegi Eesti-suguses vaikes kenas kohakeses. Raamatu teise poole moodustab tabelmärkmik ilmavaatluste tegemiseks ja ülesmärkimiseks 5 aastaks.

Maitsvad kukeseened

KATJA PALMDAHL

Kukeseened ääristavad kullatükkidena meie teeradu ja teevad metsast ardekkambri! Selles kaunis ja praktilises kokaraamatus pööratakse kukeseentele tähelepanu, mille need on ära teeninud. Raamatusse on kogutud parimad kukeseenetoidude retseptid. Siin on rohkesti uudseid retsepte maitseküllaste pearoogade, suupistete ja lisandite valmistamiseks koos suurepärase nõuannetega, kuidas metsa kulda parimal viisil säilitada ja hoidistada. Head seenõnne!

Maalehe kõrvitsaraamat

PRIIT PÖLDMA

"Maalehe kõrvitsaraamatus" antakse ülevaade erinevate kõrvitsate kasvatamisest nii avamaal kui ka katmikalal. Käsitletakse kõrvitsate kasvatamist, sorte, taimede ettekasvatamist, istutamist ja kasvuaegset hooldamist, taimekahjustajaid ning nende tõrjet. Eeskätt on raamat suunatud koduaias ja väiksemal tootmispiinal kasvatajale. Lisaks kõrvitsa perekonnale kuulub kõrvitsaliste sugukonda veel hulk huvitavaid taimeliike, mida Eestis on võimalik kasvatada eelkõige kasvuhoo-nes, kuid mõnda ka avamaal. Kõigile on hästi teada kurk, melon ja arbuus, kuid hobiaednikul tasuks proovida ka käsikõrvitsa, pudelkõrvitsa, ogameloni, mehhiko kurgi ja kibekurgi kasvatamist.

Maalehe väike seeneraamat

AIN RAITVIIR

Maalehe väike seeneraamat annab ülevaate Eestis enam levinud söögi- ja mürgseentest. Mürgiste seente korralik tundmine on niisama oluline kui söögiseente tundmine. Raamatust leiab soovitusi nii selle kohta, millised seened on targem metsa jätta kui ka juhiseid, mida teha mürgistuse korral. Kallis seeneline, pane raamat taskusse, võta ämber ja nuga, mine metsa ning edukas seenesaak on garanteeritud!

Septembri üritused

- 4. septembril avatakse Piusa koobaste külastuskeskuses Piusa metsade seenenäitus.
- 4.–5. septembril on Karksi-Nuias meefestival.
- 4.–5. septembril toimub Pärnu Vallikraavis Pärnu taimelaat.
- 5. septembril on Piusa külastuskeskuses seentega värvimine ja seenetoidud.
- 5. septembril toimub on Eesti Põllumajandusmuuseumis Tartu sügisnäitus ja üritus "Tõuloom 2015".
- 5. septembril on Harjumaal Kose vallas Viikingite külas rüütliturniir "Saula 2015".
- 5. septembril toimub Türi sügislaat ja suur õunapidu.
- 5.–6. septembril on Pärnus Jüri Jaasoni Kahe Silla jooks.
- 6.–20. septembrini kestab Matsalu loodusfilmide festival Lihulas ja Haapsalus.
- 7.–13. septembrini kestab Saaremaal toidufestival.
- 7.–13. septembrini kestab Paides helilooja Arvo Pärdi sünnipäeva puhul Pärdi pidunädal.
- 7.–13. septembrini kestab Tartus Eesti teatri festival Draama 2015.
- 10.–12. septembrini toimuvad Kuressaares SaareMaaPäevad 2015.
- 10.–13. septembrini on Pärnumaal Tihemetsas Saarde vallas Saarde seenefestival.
- 10.–13. septembrini toimub Sillamäe kultuurikeskuses teatrite festival "Kas teie armastate".
- 11. septembril toimub Valgamaal Tõrvas suvelõpupidu.

- 11.–13. septembrini kestab Tallinna Botaanikaaias kodumaiste viinamarjade näitus.

- 11.–13. septembrini kestab Kuressaares Baltimaade harrastusteatrite festival Balti Ramp.
- 12. septembril on Koigi mõisa pargis moosilaat "Aadlikule meelepärased maitseed".
- 12. septembril toimub Kolga-Jaani IX sügislaat.
- 12. septembril on Viljandimaal Võhmas laot "Võhma juurikas".

- 12. septembril tähistatakse Eesti Maanteemuuseumis vanavanemate päeva.

- 12.–13. septembril on SEB Tallinna maraton ja Haribo lastejooksud.

- 12.–13. septembril toimub Sagadi metsamuuseumis seenenäitus.

- 15.–18. septembrini toimub liiklusnädal Eesti Maanteemuuseumis (www.muuseum.mnt.ee).

- 18. septembril on Jõgeva maakonnas Pajusi vallas Loope-Lepiku talus rehepeksupäev.

- 19. septembril toimub Palamusel suur Paunvere väljanäitus ja laot.

- 19. septembril toimub Viljandis pärimusmuusika aida hooaja avapidu.

- 19.–20. septembril on Otepääl ja Lõuna-Eestis Tartu rattamaraton.

- 20.–25. septembrini kestab Tartus Teadlaste Öö festival.

- 24. septembril toimub ümber Värskä järve jooks.

- 26. septembril on RMK Kõrvemaa rattamaraton.

- 26. septembrist 4. oktoobrini kestab Narva-Jõesuus SilmuFestival.

- 26. septembril on Olustveres hoidistemess ja toidufestival.

- 29. septembril peetakse Raplamaal Märjamaa vallas Sillaotsa talumuuseumis mihkripäeva.

- 30. septembrist 1. oktoobrini toimub Tallinnas Salme kultuurikeskuses eakate festival.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kadri Tramm**. Tel 661 3370, e-post kadri.tramm@maakodu.ee.

MADRATSIPARADIIS.EE

Hea uni on eduka päeva aluseks!

Parima hinna ja kvaliteediga
MADRATSID, DIIVANID ning PUITMÖÖBEL
Eesti tootjatelt!

VEDRUMADRATSID

POROLOONMADRATSID

LASTEMADRATSID

KATTEMADRATSID

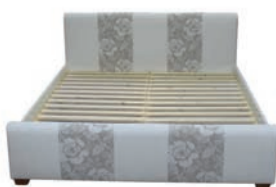
PUITVOODID

KONTINENTAALVOODID

VEDRUVOODID

KATTEGA VOODID

LASTEMÖÖBEL

NARIVOODID

TUALETLAUAD, JÄRID

RIIDEKAPID

ÖÖKAPID

KUMMUTID

RIIULID

KAUP KOJU KÄTTE!

info@madratsiparadiis.ee, tel +372 5665 6150

	Vene mehenimi	kitsas	põrandakatte-materjal	maa-alune pesa	kaalium	saar Soome lahes	voodiots	A	ujumis-elundid		süüdmis-vahend	plaadi-kompanii	Egiptuse päikesejumal	hapnik	luuletaja, ajakirjanik	endisaegne sõjariist
kohevate õitega ilupuu											ravim iivelduse vastu					
											kurb, ingl k					
viljatu					nagisema, kriuksuma										Luksenburgi domeen	
					joovastus										Masingu täht	
taim pildil													määrdeaine			
... koht				sõralised												pikk kitsas ruum
				hiire hüüd												
liiter		In-Plane Switching				Sexually Transmitted Diseases					küla					
		väike metsatükk				tonn					Rooma 2					
	muster, eeskuju						imaginaarühik		Jupiteri kuu							
	puhang						eostaim		riik Euroopas							
naisenimi			3. ja 1. vokaal			veteranpoliitik										
			muistne linnrik			pallaadium										
taim pildil														kriipstäh		
														viinapiiritus		
pildil olevad taimed																
								kass hispaania keeles								
								... Jääger								
								Data Direct Network							talendikas	
								katustäh	tänav Supilinnas							
								... Wikland	Skandinaavia mehenimi							
								jala osa								
								strontsium								
								hoone kalmistul						ehk		
	Emajõe lisajõgi	end näitleja	see tähendab	end spordikool		noor siga										
						lind										
amet						... Mahal				sina						
						kolm eesliidetes				küla						
taim pildil																
meie			grimassid							lämmastik						ehk
										6. vokaal						
Eesti kroon			putukas													

Lahendusi ootame 14. septembrini aadressil **Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn** või e-posti teel **kristel.kirss@maakodu.ee**. Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Õige vastus oli: augusti tõmmud õitsejad ruske kosmos, nööri-hiidhirss, daalia 'Dark Desire'. Loosiõnn naeratas **Einar Rannitile**, kes saab auhinnaks Lucy Halsalli raamatu "Sinu köögiviljaaed". Järgmise ristsõna auhinnaks on Elle Ahse raamat "Liilia".

AVANT[®]

Kõige pisemad
200 seeria laadurid
on väikesed ja võimekad

- aias
- tallis
- ehitusel
- kalmistutel
- metsas
- kaevamisel
- põllul ja mujal

AVANT keskliigendiga laadur on ideaalne aia- ja haljastustöödeks, samuti väiksemateks ehitustöödeks.

Tänu oma väiksusele ei vaja see suurt hoiuruumi ning seda on lihtne transportida näiteks kodust suvilasse.

Hoolimata 200-seeria väiksusest ja kergusest on laaduri tõstevõime märkimisväärne – ligikaudu 50 % laaduri massist.

- Lihtne juhtida ja ohutu kasutada
- Profikasutuseks mõeldud hüdro süsteem
- Kompaktne ja tugev konstruktsioon
- Turvaraam ja turvakatus standardvarustuses
- Aastaringne kasutusvõimalus
- Väikesed käituskulud ja hooldusvajadus
- Sama masin suudab täita kõiki ülesandeid

Vaata
www.sami.ee
ja
www.avanttecno.com

SAMI
MASINAKESKUS

Maaletooja ja müüja: SAMI MASINAKESKUS

Põhja-Eestis: Tule 20, Saue 76505, Harjumaa
Tel 670 9040, mob 528 2732, 521 8462

Lõuna-Eestis: Petseri 40, Valga 68204, Valgamaa
Mob 524 1759

MURETULT. UUE KATUSEGA!

Tuleme kohale ja mõõdame. Valmistame ning paigaldame. Üle Eesti.

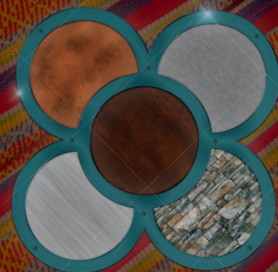

**TEEME KÕIK TÖÖD KORRAGA?
JÄRELMAKSUGA!**

- intress al. 15,9%
- sissemakse al. 0 €

Printech

Eristu unikaalse ja
soodsa pinnakattega!

AS TOODE KATUSEABI:

TELEFON: 659 9400, 800 7000

www.toode.ee/printech

e-kiri: toode@toode.ee

2015. aasta jooksul AS Toode paigaldatud katustele TASUTA 1-aastane lisagarantii!

Tutvu tingimustega: WWW.TOODE.EE/JARELMAKS või lhv.ee/jarelmaks ja küsi nõu meie asjatundjalt.

* Järelmaksu pakub AS LHV Finance. Järelmaksu krediidikulukuse määr on 25,64% aastas järgmistel näidistingimustel: kauba/teenuse maksumus 650 €, sissemakse 0%, krediidisumma 650 €, intress 19,9% jäägilt aastas (fikseeritud), lepingutasu 19,9 €, järelmaksu periood 25 kuud, tasumine igakuiste annuiteetmaksetena, maksete kogusumma 819 €.